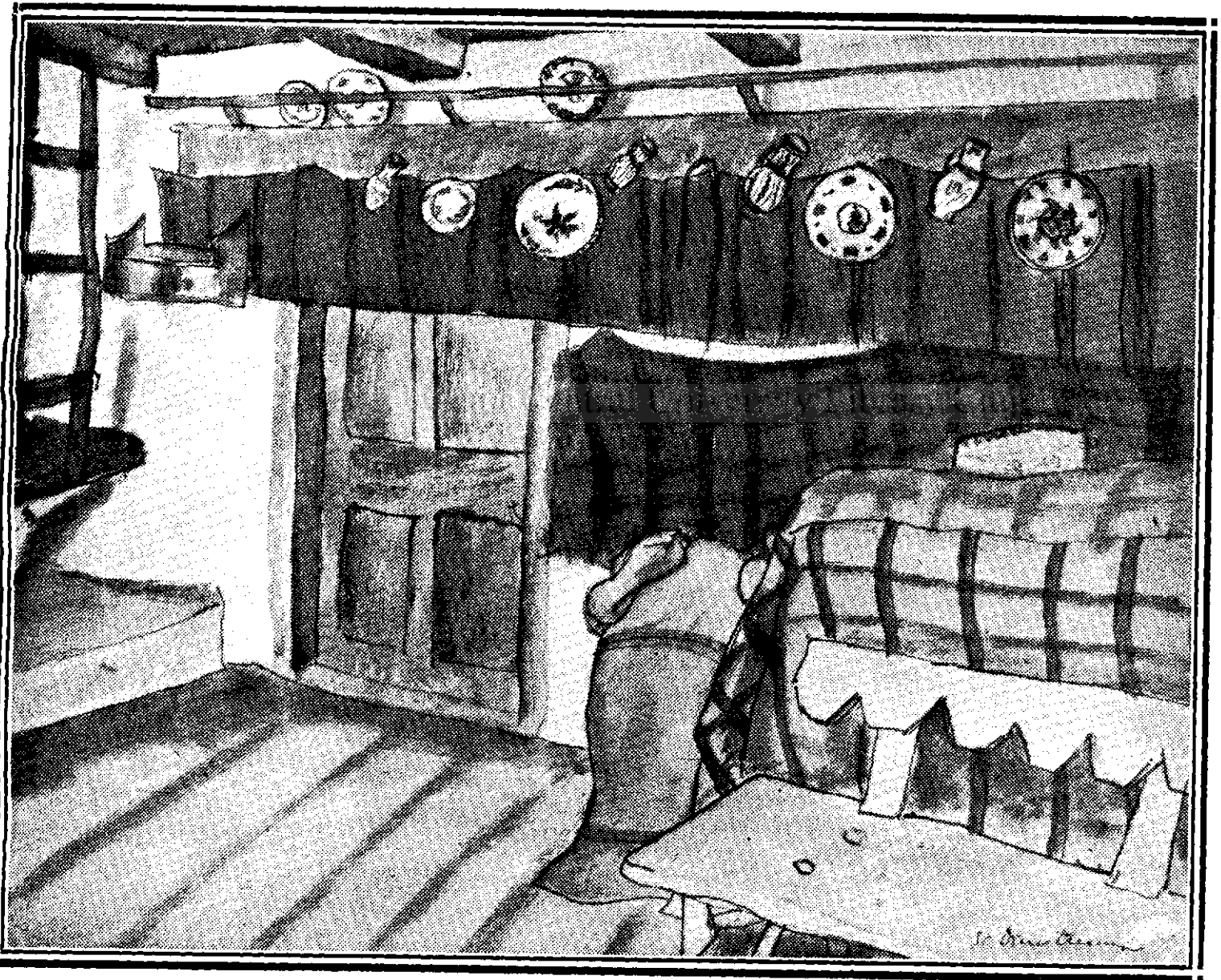

UNIVERSUL LITERAR

ȘT. DIMITRESCU : INTERIOR DIN ȚARA FAGARAȘULUI

In acest număr : MIHAIL CELARIANU, ALOIS JIRASEK, F. ADERCA, MIRCEA GHEORGHIU, ARTUR ENAȘESCU, GH. TALAZ, V. DEMETRIUS, VASILE SAVEL, N. I. HERESCU, ZOE V. LECCA, EUGEN VICTOR, GH. CARDAS, PAVEL PAPADOPOL, L. FLOROIU și N. N. TONITZA.

An XLII, Nr. 40.

3 Octombrie 1926.

Lei 5

Inchinări

I

„MAI APROAPE DE TINE, DOAMNE!..”

Păcatul ne apropie de Tine
De-i faptă sau închipuire doar ;
Se surpă 'n noi și hăne amar
Prin ei, înmănunări de tot senine ;

Pe urma lui ne luncă 'n pleoape
Așa de limpezi stropii calzi de lacrimi !.
... Sîntem, prin reveniri de triste patimi,
De Tine mai aproape, mai aproape..

II

„CRED DOAMNE, AJUTĂ NECREDIN-
ȚII MELE..”

Cred Doamne, ajută necredinții mele —
Și rugii mele triste și fierbinți :
Un strop din marea mării suferinți
Se sbate, azi, în cântecele mele —

Și plânge fără glas o amintire
Nimbată de trudite năzuinți ;
O, nu strigă durerii mele : „Minți !”,
Din alte vremi, ea e o amintire..

Primește-o așa cum ți se dă : —
Intr'însa, nu-i izvor de biruinți ?
Nu sînt, în ea, de fericiri, seminți ?
Chiar de nu sînt, umilă ți se dă..

III

INCHIPUIRE DĂ-MI !..

... astfel, încât, greșala înoită
Apasă cu povara ei pe suflet ;
Sugrumă-al libertății plin răsuflet ;
Sub ochiu-i, cugetarea e sfiită.

De scîrbă și neliniște trudită
Se pleacă fruntea palidă a vină ;
Surâsul și-a pierdut a sa lumină ;
Privirea de obidă e smerită..

... Tu, Doamne, care știi că orice leac,
Un strop, în el închide, de venin ;
Că 'n orișice virtute ; vis divin, —
Un vicin rîde ca un ochi de drac ;

Tu, care știi că fără reazăm e
Și clătinat de vînturile toate,
Al omului izvor de bunătate, —
Inchipuire dă-mi, dă-mi liniște..

MIRCEA GHEORGHIU

Mătăniile de aur

de ALOIS JIRASEK

Viind, înainte de a astupa groapa și mai scoată o rădăcină, Lafar dăduse cu cazmaua într-o comoară. Descoperise un vas plin cu aur, ce stătuse îngropat acolo de mai multe secole. Erau monede pe care nu le cunoștea, dar toate de aur, în aur pur, în cantitate mare, nenumărate....

În seara aceea, Lafar stătea acolo, înțepenit pe marginea gropii, alături de martorul mut. Stejarii tăceau, domnea tăcerea; singure crângile înalte foșneau încet.

Cu sbor greu, un ciuf sbură din stejari. El se înalță cu bății de aripi puternice, pierzându-se în noapte ca să reapară mai departe sus de cer, și să se așeze pe vârful unei clădiri de unde ar putea să descopere terenul său de vânătoare.

Bătrânul Lafar cunoștea bine acești obicinuiți tovarăși ai stejareului. În seara aceea, se temea de bufnițe, de ciudatele lor bății de aripi, de fășăitul lor brusc. I se părea că aude împrejur agitându-se un sbor infernal de corbi al căror stol aducea întunerec.

Iată că spaima renăștea ca și cum ar fi fost ascunsă sub stejar. Încetă să se roage....

Se înapoia ocolind coșarul. Observă, în trecere, că ușa era închisă, dar nu-și mai aminti de plânsul Suzanei și cu toată tăcerea nu-și spuse că copila adormise. Lafar se opri în sală, înaintea iatocului cu lucruri vechi. Pe dibuite găsi lacătul și cercetă dacă ușa era închisă. Era în bună stare, totul era în ordine, dar înăuntru....

O emoție, o grijă îl ținură pe loc în fața acestei uși. Apoi, scotocind prin cămașe, scoase dela piept un săculeț din care luă o cheie. Deschise lacătul, intră și imediat trase ușa după el. Pe o scândură atârnată aproape de ușă, atinse în întunerec o lumânărică. O aprinse cu amnarul. O flăcără albăstruie, răspândind un miros de sulf, ce dădu repede într-o culoare roșie. Lumânărica ardea.

La această lumânărică roșiatică, bătrânul Lafar, cu pletele sale lungi, se arătă îmbrăcat în zeghea lui albă. Fața sa brăzdată de cute, era tăiată de umbre puternice, iar mâna puternică și cu băfături se arăta de culoare roșie.

Odaia joasă, toată din bârne de lemn, n'avea fereastră, ci o deschidere tăiată într-o bârnă necioplită (și de altfel foarte bine astupată). Schimbând direcția ca să se așeze pe cele trei pâini puse pe un raft, pe câteva bucăți de carne afumată, uscată și mucețită, pe hainele de sărbătoare și o blană veche atârnată de zid, pe un pat vopsit care se vedea la dreapta, suportând pe lângă papuci și oale, o căldare de aramă fără strălucire, lumina roșie făcea să alerge umbre în această mică încăpere în care aerul era greu și plin de putoare.

Deodată, în colțul dela stânga, lumina făcu să răsară din umbră o statuie de lemn grosolan cioplită, pusă pe un șipet de stejar. Când îl văzu, Lafar avu un fel de amețelă. Se frecă la ochi, apoi ridicând privirea cercetă dacă deschiderea făcută în bârnă e bine astupată. Se apropie apoi de șipet, se aplecă. Luă statuia care era pe capac, o sărută și după ce o puse la loc, apucă șipetul de unul din groasele toarte de fier și îl trase.

După ce se aplecase spre dușumea acolo unde era șipetul, se sculă brusc ca să verifice dacă ușa era bine închisă. Umbra sa urlașă mișcându-se odată cu

el, cuprinse zidul până la tavan. Se opri pe loc când Lafar îngenunchiase din nou alături de lumânărică.

O scripăre de lăcomie se aprinse în umbra ochilor săi adânciți în orbite când mâinile sale tremurătoare, după ce ridicaseră o scândură dela dușumea, scoaseră dintr-o gaură un vas de cositor pântecos cu strălucire mată.

Acest vas conținea idolul lui Lafar, aurul pe care îl găsisese sub stejar, aurul pe care îl ascundea de ani de zile și care era bucuria și temerile sale, pasiunea și spaima lui....

Așezat pe dușumea, cu spatele întors la ușă, Lafar își puse vasul pe genunchi și îl privi îndelung cu deliciu. Era plin până la gură. Lafar își vârî întâi degetele în vas, apoi băgă mâna întreagă, prinzând cu cealaltă bucățile care cădeau pe margine. Uncle fugeau de-a dura; el le prindea, le pipăia, le examina, le punea în palmă, le suna ca să-și desfete auzul. La urmă, punându-și zeghea cu băgare de seamă pe genunchi, aplecă vasul, și încet, cu grijă, îl deșertă tot....

Monedele zornăiau, sunau, trimețând străluciri sălbătice. Făcu o grămadă, apoi făcu triajul celor mari și celor mici, împodobite cu imagini și litere bizare. Monedele, pe când privirea i se insuflețea de strălucirea lor.

— Ce de bani! Ce de bani! Ce avere!

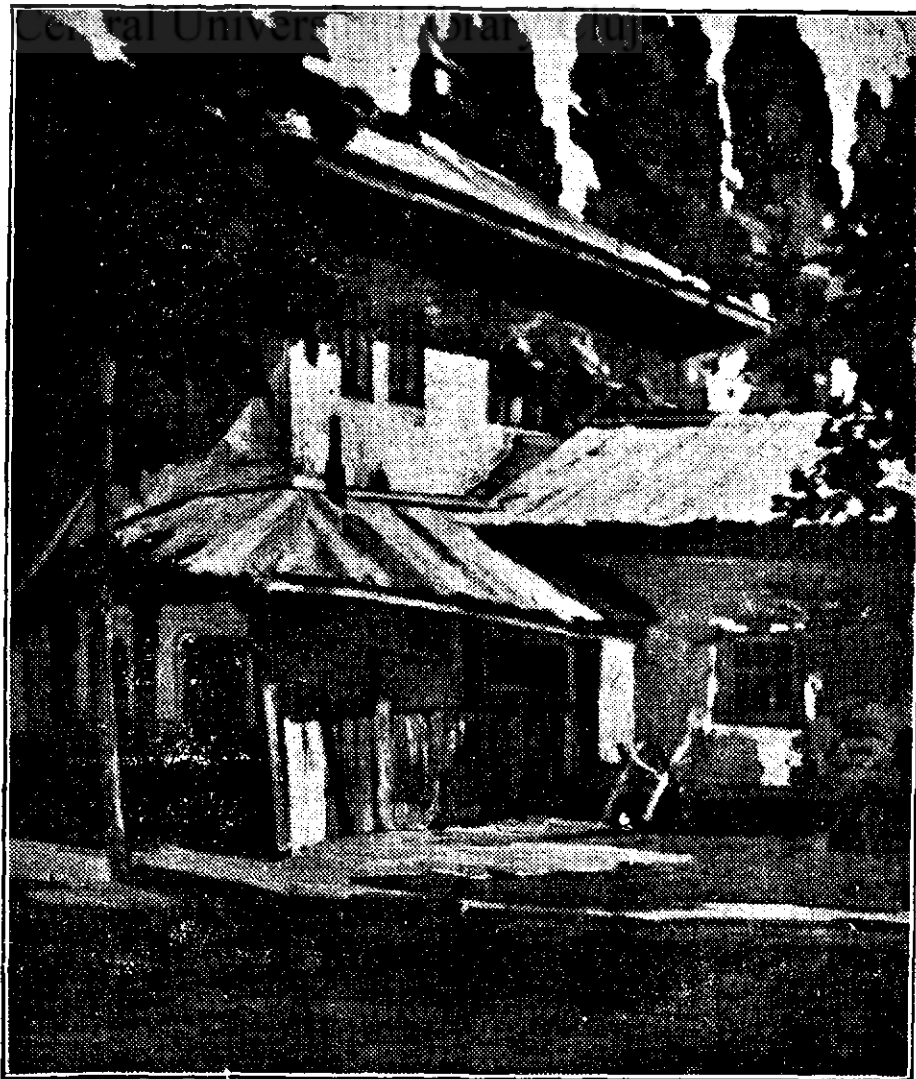
Dar imediat un gând turbură voluptatea sa, negrăita sa bucurie, și spaima îi îngheță șira spinării.

„O tu, Isuse, Dumnezeule nostru, care de bunăvoie ai trăit pe pământ în sărăcie!“ spusese preotul la cimitir, în predica ce a urmat după slujbă. „Isus era atât de sărac, mai spusese predicatorul, că n'ava pe ce pune capul“. Și viziunea preotului chinui din nou pe Lafar. Îl vedea, palid, dominând mulțimea dela înălțimea estradei, sub un altar; îi apărea cu ochii la cer, implorând, cu vocea înecată în lacrimi, pe toți rei stăpâniți de patima bogățiilor să renunțe, să se consacre rugăciunii, să ceară lui Isus Cristos ca, prin grația îndurării sale și a sfintei lui mame, să abată sufletul lor de la pasiunea aurului și să le îngăduie să evite chinurile care, în infern, așteaptă pe avari.

Astfel fuseseră îndemnurile preotului, și el recomandase, în caz de tentație, să recurgă la rugă și mai ales să faci mătăni....

Lafar, cu ochii în gol, fu deodată mișcat de o idee care îi venise. Avu o mișcare, bruscă, adună monedele și cu pumnii plini le puse în vas. Sculându-se se îndreptă apoi spre ușă, se asigură că era închisă, și scotocind printre sculele împrăștiate pe dușumea, luă o dalță și se înapoie la comoară. Punând oala și lumânărica pe șipet, se îngenunchie, vârî mâna în vasul de cositor, scoase o monedă și începu s'o găurească cu dalta.

Când termină, luă altă monedă și apoi alta. Găuri astfel zece, toate de aceeași mărime. Acestea trebuia să fie ru-

C. VLĂDESCU: CASĂ BĂTRANEASCĂ

găciunile *Ave Maria*. La fel făcu cu un-sprezecea, aceea, cea mai mare. Avea să fie una *Pater*.

Lucra repede. Uitase negrii cu paloșele de foc, zborul infernal al corbilor și chiar vocea preotului. Sacrificiul pe care credea că-l face îi aducea odihna sufletului său. Căci în adevăr el își ruina comoara pentru dragostea și gloria lui Dumnezeu. Făcea la *Ave* și *Pater* și dintr-o piesă mai mare, făcu chiar un *Credo*. Se gândea să găurească toate monedele, să le înșire pe un șiret, și să facă, nu un simplu șir de mărgelile, ci un adevărat șirag de mătâni de aur, cel mai glorios șirag de mătâni! Și găurea într-una, oprindu-se din când în când ca să vadă dacă nu sârise vreun fir de aur pe feștila de lumânărică pe care o curăța. I se părea uneori, că în adevăr, lumina slăbește. Apoi începea din nou să numere câte *Ave* și *Pater* făcuse.

Trecuse de miezul nopții când bătrânul Lafar îngenunchiat alături de șipet, în fața statuetei, începu să recite primul Tatăl Nostru pe mătâniile de aur. Ca boabele unui șir de mătâni, monedele de aur defilău una câte una în degetele sale și în fiecare dată, înainte de a le lăsa să alunece pe șiret, le apropia de buze și le săruta. Și astfel, crezând că se roagă lui Dumnezeu, Lafar se dădea legat diavolului.

Ferma zăcea în tăcere. Coșarul înșuși era tăcut. La spatele clădirilor, stejarii se înălțau ca niște umbre în ceața nopții nemulțumite și muși. Cu sborul său sacadat o bufnăia sbura printre ei și se pierdea printre crângurile lor. Numai buhuitul ei turbura tăcerea nopții. Și colo, lângă pădure și lac, pata albă a stolului de berze ce se odihneau, întreprucea întunecimea pajștilor. S'ar fi putut spune că e o pată de zăpadă..

Strigătul bufnăiei se stinsese în noaptea mută și tăcută că acum răsuna și-pățul ascuțit al bursucului. Tăcerea se abătu iarăși. Abia mult mai târziu, înaintea primelor licăriți ale zărilor berzele se deșteptară. Pata albă pe care o închegau începe să se agite, să se undărească, și plescăitul ciocurilor, mai sgomotos pe alocurma, răsună în umbra matinală în care, printre stejari, începuse să se difuzeze o plâpândă rază de lumină..

Un vârtej alb se ridică deasupra livezilor, lângă pădure. Nenumăratul stol de berze își luase sborul. Pasările îndură ocol în jurul popasului, și învinzând gățul lor lung, se înălțară spre cer, acoperind orizontul. Cu sbor ușor cu curbe grațioase, se îndreptară către Sud-est, trecând deasupra bălții, livezilor, pădurilor încă întunecate, trecând peste râu și stejarii ale căror vârfuri erau luminate de primele raze ale zorilor și fremătau sub boarea dimineții.

În clipa aceasta, baricadând ușa iatacului, bătrânul Lafar își ascundea mătâniile de aur.

Luase obiceiul să se servească de ele când își spunea rugăciunile. Își adormea astfel conștiința și alunga remușcărilor pe care le deștepta în el predica severului predicator. În timp ce buzele sale murmurau rugăciunile, ochii săi se îmbătau de strălucirea firelor de aur, a monedelor a căror răceală îi încălzea inima de plăcere, și pe care le acoperea cu sărutări.

Se ducea să se roage în iatacul cu lucruri vechi după ce făcea ocolul fermei. Se ruga la lumina unei lumânărici sau unei candelă. Dar această lumină i se părea slabă. Degeaba îngrijea flacăra și se freca la ochi, lumina i se părea tot mai slabă. Ar fi dorit lumina zilei.

Odată ce norii, care acoperiseră multă

vreame orizontul se risipiseră, odată ce soarele începuse să strălucască și colo, la marginea apcii, frunzișul peștii părea în flăcări, și crângile stejarelor împrumutaseră reflexe bronzate. Lafar, luându-și mătâniile, părăsea iatacul. Era sigur. Trimisese pe Dura la câmp și Suzana păzea oile sub stejari. Închise cu grijă ușa săliței. Odaia cea mare era înecatată de lumină. I se păru că vede mai bine. Așezat în fața ferestrei, ținând în mână mătâniile care străluciau și sclipeau la soare, vedea pe zid, la fiecare mișcare, agitându-se reflexe de aur. Dar deodată, zăbind pe cineva care venea spre casă, băgă furios comoara în saculețul în care o adusese. Nu putea să distingă pe cel care venia. Privirea i se turbură și cel care sosea i se păru o umbră. Lafar, părăsind odaia cu mătâniile se furișă în iatac ca un greere în gaura sa. Când eșea, după ce închisese ușa, auzi ciocănit la poarta din dos. Surprins și nemulțumit, Lafar eși repede în curte.

— Cine-i acolo?

— Eu, Sasna.

— Și ce vrei?... șterge-o pleacă de aici. Nu-ți deschid.

— Ți-aduc un codru de pâine, avar scârbos, ca să ai ce mânca, tu care, ca poreul, n'ai să fii bun și folositor decât după moarte.

Afară după poartă se auzi un râs sgomotos. Bătrânul tremura de furie. Strigă la celalt să plece și mai ales să nu spună nimic orfanei, apoi îi zise că ar face mai bine să-și muncească decât să cerșească.

Matei Sasna nu-l ascultă. Se duse la Suzana. Încălțată cu galenți, ea sta pe o rădăcină sub un stejar unde pătrundea soarele. Mai în colo, oile pășteau pe sub pomii. Suzana era ocupată cu trierea și înșirarea paducelelor. Avea traista plină și din când în când, mânca câte una. Când Sasna sosi lângă ea, se sculă repede, nu că se temea de el, dar crezuse că era Lafar.

— Sunt bune, ai?... Ah! oile tale sunt mai fericite decât tine. De ce fugi de aici, proasto.

Fetița cea blondă îl fixă cu ochii ei mari. Propunerea aceasta îi producea bucurie și teamă totdeodată.

— Aiurca, ai să capeți destulă pâine; n'ai să mai fii silită să mănuânci păducele. Na!

Scotocind prin traistă, scoase o bucată de brânză.

— Haide, mănâncă. Bunica ta mi-a dat deseori de mâncare, și tu să știi, eu — cunosc un loc bun, la oameni de treabă, la Jira, pălărierul din oraș. El n'are copii și ar vrea să ia o orfană..

Dar, ca o groază, chipul lui Lafar străbătu gândul copilei:

-- Lafar n'are să mă lase.

Sasna se mulțumi să rădă și să-și învârtească bastonul.

Suzana tresări, păducelele se risipiră pe jos la picioarele ei.

— Uite pe Lafar.

Și își ascunse brânza.

— Ah! da, vine să vadă dacă nu caut să te corup. I-ai spus că ți-am dat o bucată de pâine, ai?

Ea răspunse că da, adăogată că el nu-l mai dădu apoi să mănânce.

Bombănind, Sasna plecă pe după stejari.

— Ascunde-ți bine brânza! Plec pentru tine, dar ne mai vedem.

— Ei bine, Suzano, secătură, ce faci acolo?

Bătrânul Lafar o certa apropiindu-se. Apoi, când ajunse lângă copilă, o întrebă cu răutate:

— A venit pe aici, tâlharul care face farmece la vite?

Miezul nopții

— Din „Trepte rupte“ —

E ceasul tăcerii de lut
Și-al Jarmei mărunțului scris
E ceasul privirii spre vis
Și-al celui mai dornic sărut.

Când omul e singur și mic,
Sub ochii mulțimii din cer:
Lumini care pălpăie, cer,
Pe-azurul holtit din nimic.

Când patima scurmă pe brânci
Și crima cu ea s'a 'mpăcat;
Când fuge din albu-i crivat
Femeia cu cearcăne-adânci..

E ceasul când somnul a 'nvins
Și conți și marchize și paji;
Fecioara, aprinsă 'n obraji,
Surâde, și lampa și-a stins.

E ceasul când versu 'i greoi
Și cauți inspirarea în absint;
Când lacu-i pavea de argint
Și norii sânt turme de oi.

E ceasul!.. ascultă! Ai vrut!
Al timpului preot, solemn,
Îngroapă,—nici cruce, nici semn!..
Clipitele vieții 'n trecut.

V. DEMETRIUS

— Nu, răspunse fetița, cu oarecare șovăială.

— Am văzut totuși ceva ca o umbră, dându-ți târcoale..

Haide, mărturisește că a fost.

— Nu, n'a fost.

O crezu, fiindcă auzise fără să vadă, și nu putea să distingă trăsăturile fetiței și nici să citească în ochii ei.

*

De atunci se temu de copilă. Se temu și de bătrâna Dura. Li era teamă să nu trădeze în fața lor, își ascundea pe cât putea infirmitatea, căci, dacă ele ar fi observat-o, n'ar fi zăbovit să-l toace, ele și cu noul servitor pe care îl luase în primăvară.

Își ascutea urechea la fiecare pas, căci vederea continua să i-se întunece. Puncte negre dansau straniu dinaintea ochilor săi. Așa dansaseră toată iarna, dar, cu sosirea primăverii se indesiseră. Ca să vadă mai bine, trebuia să-și facă un abajur cu mâinile. Continuă își cerceta vederea. Dar, într-o zi când închise ochiul stâng, punctele negre care dansau în fața ochiului drept îl învăluiră într-o ceață deasă, și i-se păru că nu mai vede nimic decât ca printr'un fum întunecat. Frica că își pierduse ochiul drept îl făcu să tremure.

O altă groază îi năpădi sufletul; își închipuia că aceea e o pedeapsă dela Dumnezeu; pedeapsă care, după cum amănințase predicatorul, în cimitirul dela Veseli, Dumnezeu i-o trimetea pentru că iubise prea mult strălucirea aurului..

Începu să se roage acasă și la biserică unde sărută pământul și crucifixul. Își spălă ochii cu apă de ploaie și cu rouă. Se duse și luă consultații în taină. Dar nici pomezile, nici ierburile nu-i ajutară nimic. Renunță apoi la aceste leacuri gratuite și se hotărî să se ducă, să ceară cu plată, părerea bărbierului din oraș.

Cu durere numără el bani pe tejghea. Intorcându-se acasă cu pas șovăelnic, sprijinit în baston, ofta după banii dați, bani câștigați așa de greu, pentru o asemenea rețetă; să piseze o ceapă, s'o amestece cu miere, și s'o strecoare printr-o pânză...

Bătrâna Dura pisă ceapă, amestecă sulcul cu miere, o strecură și cu ajutorul unei pene de potârniche, turnă câteva picături în ochii lui Lafar...

Leacul, plătit așa de scump, n'avu nici un efect.

De dimineață până seara, Lafar era foarte agitat și noaptea nu putea dormi... Din cauză că nu mai putea să urmărească toate mișcărilor servitorilor, în care nu avea nici o încredere

Nu înceta să-i urmărească cu ochii, furios că nu mai poate exercita nici un control asupra lor. Ii acuza că îl înșală, că-l toacă, că-l fură. Tremura din cauza mățăniilor sale. Se temea când auzea tărăndu-și pașii bătrâna servitoare sau auzea tropăitul galenților Suzanei. Dacă era tăcere, se temea fiindcă nu-i mai auzea. Se întreba unde erau, și dacă nu-și lăsaseră galenții (pe care le poruncise să-i poarte totdeauna); dacă, mergând pe vârful picioarelor, ele nu se apropiau să-l spioneze...

În tăcere, frica îi degenera în groază, și începea să strige fără nici un rost:

-- Suzano! Suzano! Dura!

Le striga chiar când le trimisese undeva și se țara singur până la iatac. Le chema ca să se asigure dacă nu erau pe aproape. Numai după aceea, se închidea și scoatea din ascunzătoare mățăniile a căror strălucire se stinsese pentru el. Se stinsese acolo în iatac; dar se stinsese și în odaie la lumina soarelui. Reflexe galbene, surii, continuau să se agite pe zid, după mișcările lui, dar el nu le mai vedea... În sfârșit sosi ziua când singurul lui ochi bun, stângul, nu mai distinsese mățăniile. Îl întuneca o ceață deasă, pe care frecatul nu o mai risipea. O umbră, opacă, o scândură, se ridica nemșcată în fața lui și totul se pierdea în ea. Lafar fu gătit de groază. Cu ochii sgați în gol, într'un gol întunecat, rămânea locului, înghemuit, strângându-și mățăniile la piept, trăznit de siguranța că își pierduse ochiul stâng, singurul care-i rămăsese bun...

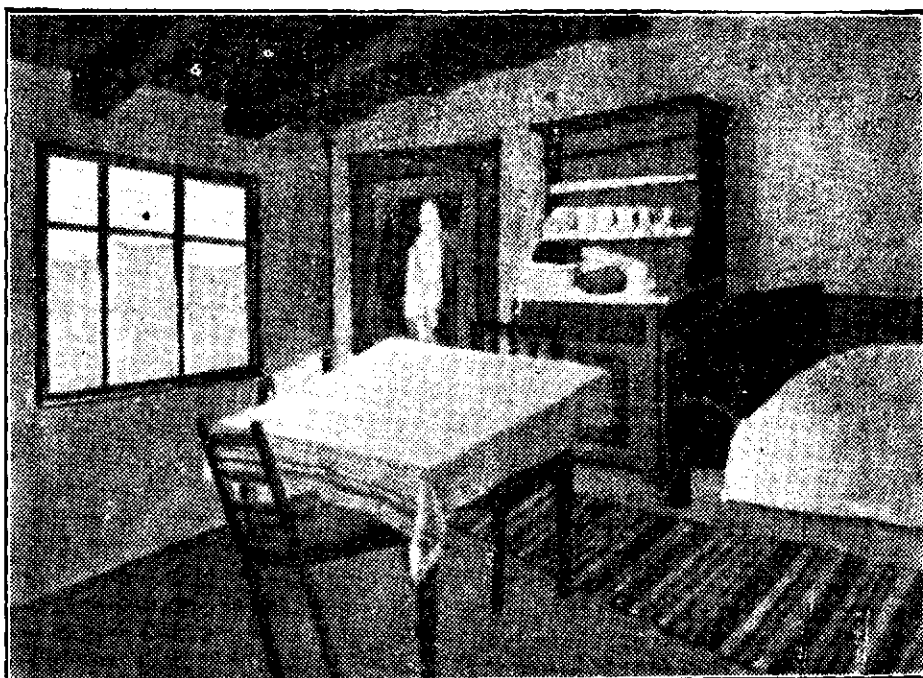
Nu-și mai vedea mățăniile... Aceste întunecimi adânci, nu erau pedeapsa lui Dumnezeu? Și iată că deodată auzi un fâlfâit, ca fâlfâitul teribil al unor aripi negre. I-se păru că este cuprins de un șor infernal de corbi... Se întoarse și dibuind cu mâna stângă, se duse iar în iatac ca să-și ascundă comoara sub sipet, sub statuia sfântă...

Berzele veniseră iarăși să-și facă cuib pe șura lui Lafar. În păduri dincolo de râu, turturica și cucul se auzeau cântând. Din scorbura vreunui stejar bătrân, din când în când răsună în plină zi sau seara, buhăitul drăgăstos al ciufului.

Lafar auzea bine toate aceste glasuri, dar nu mai putea să vadă berzele în cuibul lor. Călucând în picioare florile în iarba deasă, el nu mai vedea culoarea lor. Stejarii, în frageda lor verdeață, nu-i mai vedea decât ca niște siluete negre topite în ceața serii. Abia dacă mai zărea turmele păscând lângă el, și pe Suzana nu o mai descoperea decât după glas.

Epoca secerișului trecu, teribilă pentru el, căci trebuise să încredințeze la străini toată strângerea recoltei. Se ferise la gândul că toți îl furau, deși bătrâna servitoare exercitase o cinstită supraveghere și i-a dat socoteală de tot.

Chinurile sale interioare nu se mai

L. VIORESCU: INTERIOR

sfârșeau. Descori, în ceața întunecată care îl înconjura, vedea trecând corbi, se apropiau din ce în ce mai mult, atât de aproape că îi gonea cu mâna, și o sudoare rece îi uda fruntea. Alteori, stând singur în mijlocul tăcerii, i-se părea că aude galop de cai... unei mulțimi de cai; ei se apropiau de fermă; negrii cu săbiile de foc aveau să pătrundă cu siguranță în curte.

Se temea pentru sufletul său și tremura pentru mățăni. În aceste clipe de groază, ar fi voit să le aibă cu el ca să le învîrtească în timp ce își spunea rugăciunile, dar nu mai îndrăznea să le scoată din ascunzătoare. Stând în săliță, lângă iatac, păzea să nu intre nimeni. Noaptea, se culca în iatac și nu în odaia lui. Și ce nopți petrecea! Somnul îi era stăpânit de vise groaznice. După ce se deștepta brusc, începea să se roage, sau uneori se scula și băjbâind, se ducea să vadă dacă mișcase cineva sipetul și statuia, și dacă sub ele totul era intact.

La urmă își pierdu încrederea și în ascunzătoare. Luă mățăniile și le ascunse în brâu. Anul său era mai aproape de el și din când în când îl pipăia cu degetele...

Părul îi albi fără să bage de seamă, dar ceace observă cu groază a fost faptul că atunci când își apropiă o mână de ochiul stâng, abia de mai distingea degetele. Atunci își aminti de statul pe care i-l dăduse nu numai bătrâna Dura, dar și un vecin și chiar măcelarul din oras când venise să cumpere vite. Toți fuseseră de acord, spunându-i că, de acum, singur Matei Sasna îl mai putea vindeca. Fiindcă acela cunoștea leacuri pe care le învățase la armată, și cu ele a vindecat mulți oameni bolnavi de ochi!

— E un vrăjitor; face farmece, răspunsese Lafar. Știe să facă farmece la vite...

— Și să le vindece, știu eu, răspunsese scurt măcelarul; știe să vindece și oameni. Să facă ce-o vrea, dar ce-ți pasă ție, mosule, numai să te vindece.

— N'are să vrea să vină la mine.

— Aveai obiceiul să-l gonesti, nu? spuse măcelarul râzând. Nu face nimic, mosule, voui încerca...

Și Matei Sasna a venit. El declară lui Lafar că avea să-l vindece cu siguranță,

dar cu condiția s'o lase pe Suzana orfană să plece.

-- Ce vrei să faci cu ea?

— Eu, nimic, am s'o duc la Jira, pălărierul din Veseli. Jira ar vrea să ia o orfană; sunt oameni de treabă, ar înfia pe Suzana.

— Da tu, pentru ce te îngrijești mereu de ea?

— Pentru că nu se simte în paradis și apoi pentru că, când eu eram un biet orfan ca și ea, familia ei... bunica sa îmi dădea să mănânc, sau îmi dăruia haine când înghețam de frig...

— Dar cine are să păzească turmele mele?

— Dacă nu vrei, eu plec.

— Dar ai să mă vindeci?

— Nu imediat, dar am să te vindec.

— Dacă mă vindeci, am să las pe Suzana să plece.

— Nici un dacă. Las-o să plece acuma, cât timp vrea s'o ia pălărierul.

— Și dacă n'ai să mă vindeci?

— Am să viu eu să-ți păzesc vitele.

— Asta e, mai bate-ți și joc de mine.

Lafar tresări, și apoi întrebă.

— Când vrei s'o ici?

— Acuma am de făcut un drum, dar mâine de dimineață, în zori, la întoarcere am să viu s'o iau.

— Și ochii mei? întrebă Lafar căzând pe scaun.

— Am să mă nit în ei și am să-i vindec. Ai să-ți poți revedea comoara.

— Ce comoară?... N'am nimic.

— Lasă-mă atunci să intru în iatac.

— Ce-ai să găsești acolo? Lasă-mă'n pace, pleacă.

— Fi atunci, acolo, în brâu. Trebuie să fie doldora.

Cu mâinile sale groase, Lafar își pipăi imediat brâu și îl strânse mai mult.

— Ce-ai vrea să am la mine? N'am nimic! Ah, lumea e atât de hoață. Toți mă fură... de când vederea mea...

Bătrânul vorbea repede și cu multă violență, dar mânia și frica făceau să-i tremure vocea.

Matei Sasna se mulțumi să zâmbească și cu un ochi pătrunzător cercetă brâu. Porunci apoi lui Lafar să ridice capul ca să-i poată examina ochii. Fermierul se supuse, dar fără să ia mâinile dela brâu.

Trecuse de miezul nopții. Horcăitul

moscului care își avea vizuina lângă fermă încetase. Vântul sufla prin văzduhuri, împrăștiind printre nori murmurul stejrarilor cufundați în umbră. În vremea aceasta, bătrânul Lafar trecu, dibuind, pe sub copaci. Într-o mână ținea bățul, în cealaltă cazmaua. Numai vorbele lui Sasna îl duseseră până acolo. Nu vorbise acela de iatac, de comoară, și de la prima-i vizită, nu-i pusese mâna pe brâu? Or, acela trebuia să se întoarcă; avea să scotocească peste tot și cum putea el Lafar, să supravegheze pe un vagabond pentru care nimic nu e sfânt?

Lafar mergea încet dar cu siguranță. Cunoștea cea din urmă piatră și se ajuta cu bățul. Trecu pe sub toți stejarii până ce, ajuns sub copacul uriaș ale cărui crângi atârnavă până la pământ, descoperi cu ajutorul bățului și picioarelor groapa: Atunci se opri. Acolo găsisse acest aur și pentrucă această comoară acolo dormise atâtea secole, tot acolo avea să fie în mai multă siguranță.

Stând în picioare, își ascuți auzul, strigă pe Dura și apoi pe Suzana. Numai freacătejul stejrarilor bățului de vânt răspunse la chemarea lui. Lafar se aplecă și cu cazmaua începu să sape pământul moale. Pe urmă, aruncă pământul din groapă cu amândouă mâinile cu agilitatea unui viezure. Așa rând pe rând, săpă și apoi aruncă pământul...

A doua zi, în zori Matei Sasna, sosi cu bățul în mână. Trecuse râul pe puntea de sub copaci; se îndreptă spre poarta cea mare a fermei, când, între stejari, zărise ceva cenușiu. Era bătrânul Lafar, care cu fața la pământ, zăcea, deasupra gropii. Aplecându-se, să-l ridice. Sosna descoperi, ascunse sub el, cazmaua plină de pământ și vasul de coșitor răsurnat. O cruce de aramă eșea din oală. Apucându-o, Sasna scoase niște mătăni, mătăni de aur, din frumoase monede de aur, unele mai mici, altele mai mari, și altele mari de tot, toate din aur de bună calitate...

Un fulger trecu prin ochii fostului soldat. Nu zăbovi mult cu cercetarea mătăniilor. După ce aruncase în juru-i o privire iscoditoare, vrăcă mătăniile în buzunarul pantalonilor și aruncă vasul în traistă. Mai sguđu odată pe Lafar, dar acela rămase țeapăn. Atunci Sasna îl lăsă locului și își reluă drumul spre fermă. Își aminti că el spusese, bătrânului avar, ca, la fel cu porcii, n'are să fie folositor decât după moarte...

Dura se pregătea să facă focul. Servitorul dădea de mâncare la vite. Cât despre Suzana ea se spăla la fântână.

— Unde-i fermierul? întrebă Sasna pe bătrâna Dura.

— E în iatac; doarme.

— Da, da, doarme, dar sub un stejar, și-a dat sufletul, sufletul lui avar, pe care dracul i l-a luat odată cu comoara. N'a lăsat decât o groapă goală.

Pe urmă Sasna chemă pe Suzana.

Veselă, Suzana fugi să se îmbrace. În vremea aceasta Sasna striga la Dura care era înduioșată și aproape zăpăcită:

— Ce-ai rămas așa înțepenită pe loc? I s'a rupt vre-o vână, adevărat. Cheamă servitorul și dă fuga acolo.

— În timpul acesta, adăogă el făcând o strămbătură, eu am să spun rugăciuni cu mătăniile mele.

trad. de I. FLOROIU

Mic Tratat de estetică literară SAU Lumea văzută estetic PARTEA INTAI JUSTIFICARE

Cât am fi fost de bucurosi să nu fi scris pagini de critică niciodată! Scriitori din aceeași generație cu noi, poeți și prozatori, sunt și ei siliiți odată pe săptămână cel puțin, să iasă în piața publică a unei reviste și să arunce înlături bețele pe care o seamă de critici, de ziaristi și de profesori universitari, le pun între roatele de azur ale artei literare.

Nu e vorba de talent — de mai mult sau mai puțin talent. ¹⁾

Indivizi pe care o necesitate socială rău interpretată i-a ridicat uneori până la supremul grad intelectual care e calitatea de profesor universitar — generalisim al gândirii — se vădese cei mai mari vrăjmași ai artei, prin totala falsificare a sensului ei, uneori prin lipsă totală de simț estetic.

Nu e de mirare deci că acci care creiază în arta literară, poetul și prozatorul, văd cum metafizicul Ministeru tale cu creionul albastru versul cel mai subtil, articulația cea mai nuanțată, descriția cuprinzând cel mai prețios efort personal: la tusea sfioasă a Pociului, se ridică o voce de urs sau de papagal. Am arătat altădată — aci trebuie să ne menținem la generalități — că singura mlađiță vie a poeziei române contemporane a fost apărata de poeți împotriva tuturor criticilor și profesorilor, care au început s'o prețuiască abea după apariția ei în limonada imitatorilor. Astfel de profesori de literatură apar în pragul Revistelor, cu mâinile pline de sângele copiilor adevărați pe care, asasinându-i, n'au izbutit să-i stărpească, iar cei cu mai multă muștrare de conștiință sau numai conștiinți de pericol, încearcă azi să înfizeze discret pe câte unul...

Cele de mai sus, cu toată înfățișarea de anecdotă, sunt fenomene literare care de decenii (în în mediocritate gustul public, viciază atmosfera artistică prin emanații sufletești din domenii străine artei și împiedică evoluția firească a gustului public în țara noastră, prin uriașa progenitură de anti-esteti și falsi-esteti pe care-i clocese anual Universitățile Române.

CENUSAREASA DIN POVESTE

Or fi fost muzica, pictura, cuvântul și gestul, la primele lor îmbinări ritmice, selavele magiei. Dar niciuna din artele cunoscute n'a rămas mai multă vreme lângă vatra-i primitivă, să curețe cu colțul hainci ei de fir de păianjen, cu degetele ei de lumină, vatra pe care oamenii jertfeau, ardeau, și-și făceau nevoile lor de animale fricoase, ca literatura. S'a întonat pentru desfrecarea puterilor naturii, s'a sculptat pentru a păstra imaginea unui zeu, s'a danțat pentru descântarea unui foc. Dar încă din vremea pesterilor, omul a scrijelat pe peretele umed al grotei cerbul, numai de

dragul de a-l vedea, iar uncaltă lui a fost o suliiță mică din os de pește.

Ucenicul de jărcovnic cântă în clopotniță singur, pe toate glasurile, într-o aromită după amiază de vară „Iristos a înviat cu moartea pre moarte călcând” — nu pentru slujbă ci pentrucă așa-i place! Câte ciomege, la țară, n'au fost sculptate la măciulie, fără vre-un alt rost decât: „e mai frumos”. Despre danț, ca despre o artă cu totul fără de folos, abea face să mai pomenim pentru a-i vădi libertatea timpurie când știut este că fata, omul și copilul au fopăit în bătătură, în luncă sau pe malul apelor, din vechi timpuri, fără a mai eugeta la vre-un zeu, decât poate zeul drăcos din inimă.

Cu scrisul a fost mai greu. E mai greu și azi. Nu se scrie fără vre-un tăle, fără vre-un țel, fără vre-un „ideal”, adică numai de dragul scrisului, precum omul flucără și joacă. Nici nu se citește numai de dragul cititului. Un astfel de gând e mai mult decât un lux, e o adevărată crezie!...

Cea dintâi carte care ni se pune sub ochi, e un abecedar. Abecedarul — se știe doar! — nu-l învață nimeni de drag. Dar trebuie. Apoi vine cartea de istorie, de științe naturale, gramatica și geometria. Poezia însăși e o temă: la început un exercițiu pentru a vădi geniul rimei, apoi obiect didactic, la care nu e îngăduit să iei o notă sub 5. La Universalitate cartea e atât de trebuincioasă, încât adesea e trasă la șapirograf și vândută cu preț de aliment de primă necesitate. Librarul își mărturisește sincer că „literatura” nu merge — că singurele cărți într'adevăr căutate, sunt cele tehnice și didactice.

Intregul nostru sistem de învățământ, rezultat din nevoile precise ale statului național, menține în sclavie cea mai subțilă din zinele frumosului. Cartea — frumoșete fără scop? De unde a mai venit și această aberație de creer pervers? Cartea e uncaltă. Ea însăși ne învață să înlăturăm tot ce nu folosește imediat. Cartea e instrument al utilului. Cartea voluptate, e o nebunie „și tristă și goală”!

Chiar în fericelele împrejurări când societatea e înlesnită, în suflete dăinuște, igienic, acel ascetism care susține că două pălării pe an e lux, iar literatura — așa zisa „artă literară” — neslujind la nimic în viață, este tot atât de imorală ca manicureza, parfumul și curtezana.

Această imoralitate literară societatea dacă în definitiv o tolerează întrucâtva, e că societatea are un suflet indulgent și trăim într-o epocă de toleranță — și pe urmă nici nu are timp să se ocupe prea mult de imoralitățile cerebrale. Poliția știe că sub anumite forme — acrostih, onomastică — imoralitatea literară e chiar folositoare.

Istoria literaturii române, în deosebi, e istoria diferitelor slujbe pe care zina artei cuvântului a fost siliiță să le implinască, umilă, pe la curțile boeresti ale altor valori. Nu ne gândim la literatura istorică, didactică, religioasă, oratorică, slujnică din naștere. Unii autori au creat poezia lor ca să fie de-adreptul întovărășită de vre-un Barbu Lăutaru și

¹⁾ Ne vine în minte un mic studiu de Duiliu Zamfirescu, intitulat, „Poezia viitorului” din „Convorbiri Literare” pe 1915, în care autorul persifla caracterele unei anumite poezii, iar nici de cum talentul poezilor.

Pentru o noapte de fericire

MOTTO : Mie dați-mi valea verde.

Unde perde
Omul negrele gândiri,
Unde uși de infamia
Și sclavia
Dauritelor zidiri. —

Depărășeanu : „Vara la țară“

larna, la gura sobei — admitând că e foc — povestirile sunt lungi și scapără peripeții, pe cari le ascuți fericit, scufundat în fotoliu, cu gândul fascinat, rătăcit, până când adormi deabinelea.

Într-o asemenea înclinare m'a găsit amicul meu, gazetarul Pistol, când m'a făcut să cunosc următoarea povestire din viața lui. Iată, cu introducerea lui fericită, această sinceră confesiune :

— Cred că-ți dai seama — începu el, hotărât și gesticulând, ce însemnează a-orma, după război, ca un om, care, vorba evanghelică : nu fură, nu ucide, să se ducă vara la hăi ?! Te-apucă jalea când te gândești la miile de suferinzi cari oftează după o lună de recreație în sânul naturii. Nu știu, însă, prin ce minune, Dumnezeu tot se milostivește de ei, căci nu trece amarul Cuptorului și iată-i pe toți, surăzători, înaripați, plini de speranțe, care cu calabălăcul în căruță, care cu mașina, cei mai mulți cu trenul, călare pe tampon, ori jumătate scoși pe ferestrele vagoanelor de clasa treia, cu părul în vânt, luând drumul munților, sau al apelor, al pădurilor, sau al mânăstirilor. Ei bine, dragă, cu aceeași copilărească ardoare, ne facem și noi rostul și, după unșprezece luni de chin și jale, venea în sfârșit, ziua răscumpărării și pentru noi!

Cât nu cheltuisem tot timpul anului, strângeam, pentru o singură lună ce trebuia să petrecem la aer.

Dar, e dreptul lui Dumnezeu, că o petreceam. Așa de bine, încât amintirea ei ne însenina zilele tot restul timpului. Poți să-nțelegi, prin urmare, ce mult preț puneam pe luna de vilegiatură, în care trăiam în sânul naturii, în veselie anonimă și abundență.

Cu luni întregi înainte de plocare, chibzuim asupra locului unde ne vom opri : el trebuia să fie și frumos și sănătos și estin, demn, cu un curvânt, de atâta așteptare și jertfă. Și, câțiva ani, aș putea spune că nu ne-am păcălit : ne întorceam totdeauna lefteri, dar plini de viață și cu amintiri fermecătoare pentru tot anul. O singură umbră de nemulțumire aveam pe ceget și anume : o singură dată n'am fost și noi în stare să îndeplinim dorința vie a celor mai buni prieteni ai noștri, cari ne așteptau, vorba românului, ca pe mesia, să petrecem un timp la gospodăria lor dela stația Cioara, din Dobrogea. Nu trecea lună, nu trecea săptămână, în care să nu citim, la sfârșitul fiecărei scrisori plină de iubire : De acum nu mai merge, trebuie să veniți ! Suntem sătui de promisiuni goale ; nu numai noi, dar tot satul, toate cunoștințele, preotul, învățăto-

rul, subprefectul, doctorul de plasă, deabia așteaptă să vă cunoască ! Ba nu zău, le-am vorbit de atâtea ori despre voi, v'am descris în culori atât de frumoase, încât ne întrebă mereu ; dar bine, nene, nu mai sosesc odată ? s'au stricat trenurile ?... ce e cu mosafirii voștri mult așteptați ?!..

Ce să-ți spun... pe lângă necazul că nu ne puteam duce la ei, să ne refacem la focul prieteniei lor calde, mai simțeam și rușinea că promiseseam de zeci de ori și tot de atâtea ori nu ne putusem ține de vorbă.

Patru ani de zile tot așa au mers lucrurile : și țineam în promisiuni, până la venirea verii ; când venia vara, încetam corespondența cât timp ne lucau ochii prin cine știe ce meleaguri, ca să reîncepem apoi din nou promisiunile și scuzele nesfârșite. A patra vară, însă, era sortită împlinirii cuvântului. Pe ea o alesese nobilii desfătări în belșug și prietenie.

După obicei serile noastre sărăcăcioase le petreceam visând la fericirile lunii a-celeia.

— Vom petrece strașnic — sburda nevaslă-mea, frecându-și mâinile — Ţuchi o să ne facă o primire teribilă ! Ai văzut ultima scrisoare : vin înfundat, cozonaci moldovenești, făcuți de servitoarea ei, a dusă înadins dela Galați, — pasări, și fructe atunci rupte din pom, plimbări cu catării prin Dobrogea pitorească, banchețe, serate câmpenești, Doamne Dunnezeule ! Nu, vara asta s'a isprăvit, trebuie să mergem ! Facem ce facem și mergem ! Tu îți scoți hainele dela croitor, îți cumperi un pardesiu gata și o pereche de pantofi ; eu am de toate ; îmi mai trebuie doar pălărie, vre-o două rochițe ușoare, pardesiu, umbreluță, ciorapi subțiri, mănuși și atât. Doamne, când mă gândesc ! Ţuchi asta îmi amintește toată copilăria : era fată săracă și sta mai mult la noi. Acum s'a măritat, bărbatu-său are parale și-ți închipuești cât ține ca să se plătească de atâtea binefaceri ale mele ! E fată bună, săraca ! Nu trebuie să ne mai gândim mult, că pe urmă iar nu mai mergem ! Toată chestia o să fie, cu drum cu tot, douăzeci de mii de lei , am făcut cu toate socotelile...

— Bine, dragă, am hotărât odată, e sfânt !... îi răspunsei, cu o hotărâre, care mă ridică mult în proprii mei ochi.

Cu cât se apropia vara, cu atât scrisorile dela Cioara se înteteau ; în fiecare era o nouă surpriză, noui bunătăți și mulțumiri ne erau anunțate, cu noui rugăminți și declarații de prietenie reînnoite. La fiecare dată, cu fiecare promisiune a lor, se schimbă și câte ceva din orânduirile noastre.

Așa, de pildă, cu șase luni mai înainte, când evenimentul era depărtat, cadoul ce le hotărâsem, era o cutie cu bomboane asortate și una cu țigări R. M. S. cu carton ; cu cinci luni mai înainte se mai adăugise și un vas pirogravat, cu motive naționale ; la patru luni, lucrurile se completeau cu un evantai japonez ; la a treia lună, toate fură înlocuite cu două pălării : una cloș, pentru doamna și una borsalină, pentru domnul. Când mai erau șasezeci de zile, o rochie brodată și un baston cu cap de cal le luă locul. La acestea din urmă se mai adăugiră un șal cu batic și o țigaretă orientală. Pe acestea le și cumparam. După cum vezi mișcările dela Cioara răsuna la București cu aceeași amploare.

Cu două zile înaintea plecării, eram în regulă cu toate ; geamantanle gata, hainele scoase dela croitor ; deși socotelile nevestei crescuseră cu vre-o cinci mii, toată ziua la săltam și ne sbeguim, ca doi draci. De bucurie, nevasta mă pu-

rostită cu ofuri, în timpul meselor, cu băutură. Alții au scris versuri, adevărate bilete de rendez-vous, cu semnamente aproape judecătorești. Și nu știu într'advâr dacă s'o mai fi aflând pe lumea asta o literatură în care limba să fi fost supusă la o astfel de preschimbare, precum a fost „latinizarea“ limbei române, pentru scopuri naționale, sau scopuri sociale diplomatice și militare. O întregă școală literară în frunte cu un sociolog crează după aceea idealul „artei cetățenești“, prin care artistul devine prototipul cetățeanului, ba și mai mult ; jălburul tuturor revendicărilor de breaslă. (Caragiale s'o fi gândit poate la Gherea, autorul artiștilor — cetățeni, când a scris, cu privire la un incendiu urban că „pompiarul trebuie să fie cetățean și cetățeanul „pompiar“, realizându-se formula ideală : „pompiar-cetățean, cetățean-pompiar“ !...) Am fi nedrepti dacă n'am aminti existența lui Maiorescu, subțire protestare, discipolul esteticii hegeliene, care cu voce senină a intonat pe aceste țărături danubiene un imn impersonal pentru eliberarea zinei care trebuie să rămână nudă... Dar un trecut numaidecât, după Maiorescu scârțâind amarnic carele mocănești ale „Sămănătorismului“, cu sfichiurile de bici ale lui N. Iorga. Și nu s'au potolit bine aceste zgomote impure, că s'a auzit dela Nord, de la Iași, glasul amenințător de răzmerițe al profetilor înflăcărați ai „Poporanismului“, clamând că zina trebuie să slujească de-acum țaranului care ține statul pe umerii lui și care e mai român decât toți ceilalți români de la

orașe... Natura — denaturată din fire — a creat în același timp și atitudinea hibridă : pe d. M. Dragomirescu, elev al lui Maiorescu și adversar al lui Iorga, luând de la fiecare exact ceia ce se contrazice. Astfel istoria literaturii române a avut și acest spectacol : al unui om și al unei filosofii care sunt și pentru libertatea și pentru aservirea artei. Dar soarta a ocrotit acest monstru : nu l'a pus niciodată să alegă serios între zină și între stăpânii ei vremelnici, căci silindul să se pronunțe pentru ceva, s'ar fi descompus în componentele sale și nu s'ar mai fi putut numi cu numele care-l ilustrează azi, ci cu numele altora. Prin această voință perversă a naturii, el trăiește însă și — depe catedra Universității din București — procrează în văzul lumii pe fiecare un pui, sute și mii de pui hibridi și monștruși, înzestrați la rândul lor cu darul funest al reproducerii.

Acți ne aflăm.

Arta literară este cenușăreasa din poveste care, spre deosebire de surorile ei mai fericite, nu și-a găsit încă libertatea, adevărata libertate. Amanți libidinoși și plini de maladii sociale rușinoase vin noaptea pe luriș să se joace cu slujnica în vinele căreia curge sânge de zeiță, ai cărei ochi știu să spuie cu nuanțe, ca din mii de viori și de palete, și ai cărei pași țin în ritmul și bucuria lor, matematica superioară, biologia plus toată mecanica cerească.

F. ADERCA

sese să o învăț dansurile moderne; seara cântam amândoi, cu geamurile deschise și adormeam târziu, cu zâmbetul pe buze și inimile dornice de fericire.

Exact la 1 Iulie eram în trăsură, cu servitoarea pe capră, în drum spre gară. Însfârșit imbarcarăm. Dela Chițila am luat covrigi împletțiți, delă Buftea, șocolată „Rodica”, cu alune; delă Fetești, corcoduși și așa mai departe, ca niște călători exemplari. Între fiecare stație adormeam, cu pometurile în poale, dar, la răstimpuri, trenul ne sguduia, lovindu-ne unul de altul și atunci ne deșteptam, ne zâbeam cu o fericire lascivă și adormeam din nou, ca doi copii nevinovați. După nu știu câte somnuri și deșteptări, a fost să ne oprim, însfârșit și în stația Cioara.

Gara era pustie; numai, în ușa biuroului de mișcare, cu boneta lui roșie șeful, dragul nostru, iubitul nostru, iei mosul nostru prieten. Se vede, însă, că surpriza era peste așteptările lui, pentru că, deși ne văzuse, cu greu se hotărî să-și miște pașii tremurători în direcția noastră. Noi, însă, l'am asigurat îndeajuns că nu era vis, l'am îmbrățișat, l'am sărutat, i-am scos chipiul, spre a-l vedea mai bine, apoi l'am luat din nou la sărutări și dă-i cu întrebările și trage-i! La gălăgia noastră sosi și Tuchi, îmbujorată, dar parcă și ea uimită de prezența noastră. Ca să o liniștim, îi făgăduirăm îndată că vom sta cât de mult, chiar până la Octombrie, dacă vom fi sănătoși și vremea se va menține.

Mititeii! se 'nduioșă Tuchi. Adalciza! — Adalciza era servitoarea — Ia bagajele astea și du-le sus! Iute, că venim și noi imediat!

— Ce faceți voi?

— Dar voi?...?

— Ați văzut că ne-am ținut de cuvânt?

— Bravo! Păi v'am și așteptat, ani de zile! Lasă, nu e nimic, aici o să vă placă: satul e mare, frumos, curat, aveți tot ce vă trebuie... Și, conducându-ne în casă: Aici, intrați... uite... v'am și pregătit odăita; dacă vă trebuie ceva cereți orice, ca la voi acasă! Sau, poate vreți să desfaceți cufercele... Și, mai apoi, vânturând lucrurile: Măi-măi, ce rochiță frumoasă! O, și ce baston dandy! Dar, astea ce sunt? Un șal cu botic... o țigaretă... bravo, știu că-ți venit echipați!

— Nu, dragă Tuchi, astea sunt ale noastre, o întrerupse nevastă-mea, lingușitor; v'am luat și noi ce-am crezut; să nu ne certăm, dacă nu v'or plăcea.

— O, draga de ea! — se luminează odată tânăra gazdă. Ce dăguși ați fost!... Și umplu pe nevastă-mea de o ploaie de sărutări, strângând-o, totodată, de amândouă mâinile și privindu-mă, în același timp, și pe mine cu ochii măriți și strălucitori de bucurie.

Eu, care după cum știți, sunt o fire duioasă, mă emoționei, ce să zic!...

— Si eu care nu v'am preparat nimic, copilășilor!... urmă, cu vădit regret, Tuchi. Dar nu e vina noastră, așa e? După atâtea amănări, cum era să mai credem că o să veniți?!... Adalciza, Adalciza, apă, repede, farfurioare și lingurițe!... Luați o dulceață, e cam zaharisită, dar nouă ne place. Așa, acuma vă las singurei, desbrăcați-vă comod, fiți ca la voi acasă. Dacă vă trebuie ceva, sunați, uite soneria aici... epă aveți... Acuma pa!... Și, apăsându-și trei degete pe buze, cu o expansivitate copilărească, picri...

Până când ne scîmbarăm, ne spălarăm. așezarăm lucrurile, se inseră. Când toate fură la locul lor, aruncarăm o privire prin casă, pe masă, pe pat, sub pat, apoi ne instalăram la fereastră și contemplăram,

o vreme, cu inșetare, priveliștea imensă a câmpului cultivat.

După asta luarăm dulceața — mi-aduc aminte tot — apoi mai făcurăm câteva ocoluri în jurul mesei și, în cele din urmă, peptănați, curați, dechisiți, ne așezarăm, cuminți, pe marginea patului, vorbind din ce în ce mai rar, furăți pe neșimțite de oboseală, căscând din când în când, în așteptarea gazdei noastre, care,

M. CELARIANU

Desigur, aranja lucrurile la bucatărie. Și după asta, nu știu cea mai urmat... Simții, la un moment dat, un junghiu în tâmpla stângă — visam că mă băteam în duel — și... observai că adormisem cu capul pe sonerie. Mă uitai la nevastă... dormea și ea, rezemată de colțul patului. Scosei ceasul, dar mi se părură de necrezut: zece! Vasăzică dormisem ca niște trântori, cinci ore, fără să ne sinchisim că bieții oameni ne așteptau jos, nemâncăți, până la ora (aceea).

— Scoală, nevastă, nevastă, scoală, frate pentru numele lui Dumnezeu, că e zece, zece noaptea, mai mare rușinea! Ne-așteaptă oamenii cu mâncarea; Dumnezeule! Cu siguranță că ei au fost pe sus, au bătut în ușă, au bătut, până când au văzut că nu dăm semne de viață și... s'au retras. Ce era să facă?! Mai mare rușinea!...

Ne frecarăm repede cu prosopul ud pela ochi, ne aranjăram hainele, mototolite, aprinserăm lampa și rămăserăm în așteptare.

Dormitorul lor era lângă al nostru, cu intrarea prin sală. Călcarăm în vârful picioarelor și lipirăm urechia de usă... Sforrrrr! sforrrrr!... phium!... phium!... se auzea, la răstimpuri egale. Sforăiturile erau ale lui Viki, suerăturile ale lui Tuchi. Bieții prieteni, adormiseră și ei, așteptându-ne.

— Mi-e foame, frig, sete, somn și sunt obosită — suspină nevasta, privindu-mă cu niște ochi plini de durere.

— Hm! — făcui eu — au adormit și ei, nu e nimic... ne culcăm și noi... Dar, mai întâi, să îngrijim de ale gurii. Ia caută tu în valiză, că trebuie să mai avem norceva, de pe drum... Încet, să nu-i sculăm... umblă cu grijă...

Nevasta scotoci tot, scutură servețelul, îl puse la loc, iar îl scoase, îl pături din nou; apoi începu să caute și eu, dar nu găsi mai mult decât ea: o jumătate de pachet de șocolată și o mână de corcoduși, aproape verzi.

Îlustrul scriitor Rabelais, medicul unui cardinal, lua masa într-o zi cu clientul său. Văzând că se servește o mreană, pește care îi plăcea foarte mult, bătu pe marginea farfuriei și zise: „Durae Digestionis”, cecece înseamnă: „Această se digeră greu!”. Auzind acestă, cardinalul care își îngrijea sănătatea, refuză să se servească; dar Rabelais o trase toată de partea sa și o mâncă, spre marea mirare a gazdei care îi zise:

Cum, doctore, d-ta ai zis că mreana este „durae digestionis și o mănânci?”

„Vă înșelați, monseniore, cu am vorbiți de farfurie, iar nu de pește”.

Domnul dela Condamine, intrând în apartamentul d-nei de Choiseul, pe când ea își făcea corespondența, se apropie încet spre a-i cetai dela spate scrisoarea. D-na de Choiseul îl zări și continuând scrisoarea, adăogă: „Ți-aș spune mai multe dacă d. de Condamine n'ar fi în spatul meu, cetind ceace îți scriu”.

Vai, doamnă, strigă Condamine, nu este adevărat! Vă asigur că n'am cetit nimic”.

Celebru Gluk, supranumit Michel Ange al muzicii, fu întrebat, într-o zi, ce lucru îi place mai mult. El se gândi un moment apoi spuse: „Îmi plac trei lucruri: banii, vinul și gloria”. Arătându-i-se mirare că lasă gloria la urmă, el explică: „Cu banii pot cumpăra vin bun. Vinul bun, dacă îl beau cu măsură, îmi aduce chef de muzică și astfel vinul mă poate face să ating gloria”.

Certurile pentru pălăriile doamnelor dela teatru nu datează de cri. Totdeauna spectatorii s'au plâns de a fi jenați de pălăriile mari, ce acopereau scena.

Voltaire se afla într-o zi în spatele unei doamne care, prin gătelile ei, îl împiedica cu totul de a vedea ceva. Resemnat el începu să admire, cu glas tare, decolteul doamnei. „Ce însemnează asta?” strigă doamna indignată. „Vai, doamnă”, răspunse Voltaire, „privesc spectacolul din fața mea”.

ZOE V. LECCA

Le aruncarăm, bine înțeles, cu dispreț, la fundul valizei și reîncepurăm cursule prin oada. Dar foamea ne chinuia. După un timp mă oprii din nou în fața valizei, culcată într-o rână și căscată, ca o gură rânjitoare. Scormonii corcodușile, alesei câteva lui și șocolata și, legându-mă de somn și de necaz, mă reasezai pe marginea patului. Mai cu voce, mai fără voce, înghitirăm, pe rând, întâi câte o corcodușe, apoi câte un patrățel de șocolată și, după ele, câte o gură de apă feruginoasă și lăncedă, până când isprăvirăm toată merindea. Nu știam pe unde se ese afară, spre a lua aer — și ne culcarăm.

În patul mic ne așezarăm cum puturăm, acoperiți pe jumătate cu pătura de vară pentru o singură persoană — eu cu picioarele scoase printre zăbrelele galbene și sprijinite pe gâlcata dela la-voar — și dormirăm, nemișcați, până la

Comedia bâlciului

TABLOUL III SCENA V

CEHAN — DANUC și SPICURUȘ

SPICURUȘ (care abia intrase fără să fie simțit—supărat).

Iar ași găsit vre-un ideal pribeag
Ca să-l hrăniți din traista de mizerii?

CEHAN

Și tu vei fi cu noi.

SPICURUȘ

Cum nu, voi fi!...

Mă'nebnesc după mirajul zării
Cu roze 'nchipuiri—și mai ales
Acum când nici nu am cu ce trăi...
Că după câte am aflat și-am înțeles
Azi, domnul Mărgeluș mă ia pe fugă
Din slujbă, că sunt prost și rău o slugă
Netrebnică!...

DANUC (ingrijorat)

Atuncea și pe mine!...

SPICURUȘ

Tie-ți rămâne dulcele ciorchine
Al tuturor speranțelor scrințite
Poți să te mângâi măi Dănuce iubite!

CEHAN

Vești rămănea cu slujba în uzină
Că nu-i motiv să vă înlătura pe voi
Eu singur, pentru pierderi, sânt de vină.

SPICURUȘ

Crezi tu că vom rămâne?

DANUC

Amândoi?

CEHAN

O, doamne grija asta alungăți-o,
Și inima cu bucurie înfloriți-o!...

SPICURUȘ (bătând un deget pe gură)

Auzi și tu pârdaľnico, gurișo
Ce vorbe minunate se pot spune!
Învață-te și tu, ca să vorbești,
Asemini frumuseți ca din povești!...

CEHAN

Da, da, asemeni griji prea sunt mărunte;
Un om când se gândește că nu are
Cu ce trăi, e mort mai de'nainte.

SPICURUȘ

Și care griji sunt mari și au pe frunte
Cununa vieții pururea în floare?

CEHAN

Acele: de-a 'mplini ce ți s'a dat
De împlinit, de-atot stăpânitorul.

SPICURUȘ

Și cum crezi c'ași putea, mai luminat,
Să vad ce mi s'a dat de împlinit?

CEHAN

Ridică de pe sufletul tău storul
În care, tu, cel drept te-ai învelit,
Și lai lăsat în lume pe acel,
Pe care lumea-l vrea, ca ea la fel!

SPICURUȘ

Și ce să fac atunci cu-adevărul
Eu?

CEHAN

Să-l slujești să se înalțe sus,
Și-atunci vei fi 'nviat în el curatul,
Mărețul om, ce'n lume-a fost adus.

SPICURUȘ

Și ce să fac eu cu mărețul om
În lumea asta de gândaci și muște?

CEHAN

Asemeni unui pom va înflori!
Și'n drumul mare înflorit un pom,
Când fructele în el s'ar pârghi
Adapă setea celor care trec.

SPICURUȘ

Și de aicea înainte ce minune?

CEHAN

Minunea că un om a fost ales,
Din căile greșite'n cele bune

SPICURUȘ

Și căile acestea ce'nțeleș
Mai strălucit dau vieții?

CEHAN

Bucurii

Ce te înalță spre Dumnezeuire.

SPICURUȘ

Suprema țintă dar e Dumnezeu!?

CEHAN

Și omul ce va fi'n Dumnezeuire

SPICURUȘ

Dar altceva mai pământesc nu știi,
Desăvârșit, pe drumul acest greu?

CEHAN

Dumnezeirea-i însăși pământescă.

SPICURUȘ

Cum poți să mi-o explici?

CEHAN

Ca om—Isus

Ca plantă floarea ce va ști să dărnească
Fără răsplată, căci răsplata 'i e în sine
Și mai presus...

SPICURUȘ

Dar celor mulți și proști ce fel de bine
Le poți da'n schimbul binelului cel au,

Când grohotesc și urlă și se joacă,
Așa de fericiți jos în băltoacă,

Strivind pe cei ce milostivi voiau
Și vor voi, cu altă fericire

Mai sfântă, să-i îndoape — ridicându-i
Din josnică dar dulcea bălăcire?

CEHAN

Se va'nălța ori care 'nțet la rându-i;
Să fie numai cine să-l îndemne.

Și cum vor fi mai mulți cei înălțați,
Cu-atât și cei de jos mai multe semne

De binele 'nălțării vor avea

SPICURUȘ

Ce bun băiat ai fi, dacă-ai lăsa-o.

Mai potolit cu-avântul acest orb
Și dragostea mai mult fi-ai închina-o

La lucruri care mi-era vieții sorb,
Și n'ai mai orbăci după ideal,

Că lucrul ăsta dragul meu nu-i nou —
Cu-o sută de măgari nu faci un cal

Și de pui frân și șea pe bou, tot bou...
CEHAN

Credința care-o am e mai presus;
Puteri, ce să mi-o smulgă, 'n lume nu-s!

G. TALAZ

dete odată și încă odată: cioc! cioc!
cioc! cioc!... până când... mă trezii... îmi
arunca pijamaua, papucii și, cu ochii
împăienjiniți de somn, mă repezii, deschi-
sei uși și... căzuți în brațele ei... Dar, fri-
gul din sală mă izbi, două brațe vânjoa-
se mă scuturară cu scârbă: Ci vezi-ți de
treabă, domnule că ești om înșurat! Ei,
bată-te toaca!... Ai înțeles, cred, era A-
dalciza!... Li cerui scuze, dar ea rămase
burzuluiță și, cu un gest disprețuitor,
îmi împinse în mână un biletel. Îl dusei
nevastei, dar ea îi pricepu cuprinsul pe
dinafară: cu siguranță că Tuchi ne în-
treba ce să gătească.

— Da, uite, chiar așa: dragii noștri
copilași, pe eând tocmai ne gândeam ce
să pregătim la dejun...

— Lasă, dragă, nu mai citi, căscăi eu.
Întoarce hârtia și scrie: tot ce vă place,
noi n'am venit la voi cu pretenții! Ia
dă-mi biletul, adă-l la mine, să vad...
păi sigur... pe când tocmai ne gândeam
ce să pregătim pentru dejun... pentru
dejun, pentru dejun... sosi o telegramă...
o tele-gra-mă... o te-le-gra-mă, că rudele
lui Viki au sosit, au sosit la Constanța...
Voi, voi, voi... — o să ne ertați, că de
voi nu ne jenăm. Fiți ca la voi acasă.
Noi mâine de dimineață, de dimi-nea-ță,
ne întoarcem. Mii de pupături dulci —
Tuchi și Viki. Nevasta se ridicase, pe
jumătate și asculta, fără suflu. Când is-
prăvii, îmi smulse hârtia, o reciti, apoi
căzurăm amândoi într'o tăcere adâncă.

— Eh, nu e nimic! — rupsei tot eu, la
un moment dat, liniștea — ei nu se je-
nează de noi, mie mai mult îmi place așa,
fără prea multă etichetă! Să-i vezi, când
s'or întoarce și ne-or vedea instalați —
pe tine în capot, pe mine în pijama, cu
cascheta pe o sprinceană și cu luleaua
în gură, ca niște adevărați stăpâni, plim-
bându-ne în lungul peronului... Ha, ha,
ha! Or să faci haz!... Sunt oameni din-
tr'o bucată, dragă, nu le place ceremonia.
Acum să ne sculăm... o dolci bacciiiii!...
Pune ceva pe tine și coborâm la cafea.

Eu mă îmbrăcăi turist, nevasta puse o
roche ușoară și coborâm. După miros, o
luarăm direct spre bucătărie. Ușa era
destul de deschisă, ca să putem vedea
pe Adalciza pe genunchii unui acar, cu
chipiul pe ceafă.

— Femece! o execută nevastă-mea, —
prepară iute cafelele! La unt să aduci
și puțină sare!

Și, luându-mă de gât, sglobie, fugirăm
pe peron.

Sub un salcâm închircit și pălit, ne
aștepta o măsuță, cu două scaune de gră-
dină. Ne așezarăm, îmbățați de aerul
proaspăt și, în așteptarea cafelet, privi-
răm îndelung zările. În fața gării, o ma-
gazie de grâne, închisă: lângă ea, două
vagoane de marfă, fără roți și fără uși;
la stânga o groapă mare, cu cărbuni sfă-
râmați și la dreapta, câmpul, tăiat pă-
nă depate, de șinele încruciate. De-
parte, departe, valul galben, tălăzuit, al
grânelor coapte. O adiere neîntrepută
și șuerătoare, ne înfiora părul și ne da
senzații de mare.

— Vai, ce pustie e Dobrogea asta! —
oftă nevastă-mea, cutremurându-se.

— Da, însă e pitorescă. Există un far-
mec al pustiului — o încurajai eu —
trebuie să te obișnuiești să-l gusti.

Dar cafelele nu mai veneau. Bătuți cu
alpenstock în masa de tînă: Adalciza!
Adalciza!

— Poftim!

— Ce e cu cafelele alea? Au înghețat
acolo?

— Duducă, să ertați, dar conța o ple-
cat di grabă și o uitat bufetul închis.
Dacă vrefi, să vă dau puțin lapte bătut...

ziună. Visele din noaptea aceea au fost
cele obișnuite pe stomacul gol: pasări
friepte, vinuri, fructe și altele. Se făcea
că, pe tot peronul, era întinsă o masă
mare, la care ospătau o mulțime de oa-
meni. La mijloc, cu fața spre răsărit —
nevasta și eu eram așezați între cele mai
bune mâncări. Amploiați de mișcare ne
serveau la minut cu toate minunile bu-
cătărești și, chiar în spatele nostru, pe o
estradă cu steaguri, cânta o orchestră,

toată formată din șefi de stație, cu chi-
piurile strălucitoare. Reprezentații au-
torităților civile și militare, în ținută de
ceremonie ne țineau discursuri, prima-
rul ne adusese, pe o tavă de aur, tradi-
ționala pâine și sare, pe care se făcea
că, într'un moment de neatenție din
partea mesenilor, o strecurasem în bu-
zunar. După ce ospătarăm împărătește,
amfitrionă se sculă dela locul ei și veni
să ciocnească cu noi: cioc! — și mai

Konrad Bercovici

scriitorul romîno-american

— Succesul unei cariere literare —

— Pâine este?... o întrebai, răstit.
— Nu e, conașule, dar dacă vi-i foame tare, vă dau dela mini; mi nu-mi trebuie!

— N'avem nevoie! făcu nevastă-mea, sărind drept în picioare — satul e de parte?

— Nu-i prea departe, ca la un ceas, nu găsiți nimic; azi e Duminică. Poate să vă fac rost de niscai lapte și ceva făină de popușoiu. Mi mi-i scârbă să vă văd flămânzi.

— Sacre nome de Dieu! scrâșni, furioasă, nevastă-mea; asta e curată bătaie de joc! Tu înțelegi ceva din toate astea?!

— Eu? ce?... băgăui, speriat, de aerul cumplit al nevestei. Eu... cred c'or să vie ei... nu cred că au făcut dinadins... știu cum ne scriau... Dă-te, femeo, de caută niște lapte, că ti-l plătim...

— Asta-i, să mi-l plătești! — se mânia buna femeo. Las' să hii pentru cei morți. Să veniți să mâncați la bucătărie. Eu n'am mamă, n'am tată, amândoi o chierit di inimă ră, în războiu și am rămas singurică pi lumi! Las' să hii pomană!... Și o tui, lăsându-ne încerențiți, în mijlocul terenului pustiu.

— Aci e lapte bun... mângâiai pe nevastă-mea. La țară totdeauna sunt vaci, cari dau un lapte gras și alb, mai ales când îl ferbi!...

— Imbecilule! — mă fulgeră nevasta. Lapte gras, când îl ferbi! Ce tot îți toacă gura?! Laptele să-l bei dumneata! Eu nu vreau nimic! Nici anafură nu-mi mai trebuie! Acuma să plecăm! Nici un minut nu mi stau!

— Dar, dragă, barim să ne aducă laptele; mie mi-e foame de nu mai pot, beau laptele și pe urmă m'pleca.

— Avem tren încurând?

— E o mașină izolată, care vine dela Babadag, deabia suspinai; până la Ciamurlia! Acolo găsim tren de persoane. Hai la mișcare, să ne interesăm!... Domnule împiegat, făcui, respectos, ne putem sui și noi pe mașină, până la Ciamurlia? Acolo om găsi un tren de persoane. Ce zici, e voe?

— Nu prea ar fi, ne luă de sus împiegatul. — Dar, ca prieten cu domnul șef, toate se face!

— Mulțumim, mulțumim, domnule împiegat — mă ploconii până la pământ. No să stricăm nimic, suntem oameni de treabă, dar, de, nevoia!...

— Nu face nimic, — se mai muie de-astădată împiegatul. — Dar bagaje aveți?

— Avem ceva, dar n'or să jenez pe nimeni, le punem pe cărbuni, suntem oameni de treabă...

Ne repezim la bucătărie, înfulecărăm, la repezeală lapte cu mămăligă; o piscică se suie pe umărul nevestei și alta în spatele meu. Adalciza, privindu-ne cum îmbucam cu desnădejde, se înduioșase și își ștergea ochiul de colțul șorțului. Aerul, fumând, răsturnat pe o bancă, ne căina:

— Hei, ce să-i faci... se mai întâmplă! Dumneaei are inimă mihoasă... Mâncați fără grije!...

Zăpăciți și umiliți, sorbeam o lingură noi și, una piscicile, până făcărăm strachina lumă. Mașina sună odată, răgușit; ne năpustirăm pe scări, înșfăcărăm bagajele, le aruncărăm peste cărbuni și, încurând Ciocara, pieri după dealurile dobroge. bogate în piatră de var de cea mai bună calitate. Până la Ciamurlia ne făcusem ca niște coșari — de funingine și de unsoare — și numai ochii ne licăreau, albi și înspăimântați, ca la harapi.

— Mari păcătoși! — dădu drumul ne-

— Domnul Konrad Bercovici?

— Da.

— Cu mustăți și încă așa de mari! Nimic american în d-voastră, par'că nici odată n'ați fi părăsit solul patriei.

Domnul Bercovici dă din umeri. Are aerul a spune că și alții au făcut această observație.

E firesc pentru noi să nu recunoaștem americani decît în americanii croiți după un șablon destul de popular printre europeni. E apoi ideea pe care ne-o facem despre un scriitor a cărui figură n'am văzut-o în fotografiile. Il presupunem; dar cum nu văd oamenii pe un scriitor! Și cum și-l imaginează dacă l-au cetit! Il apropiu cu unul sau cu altul din personagiile ce a creat, și astfel îi dau o individualitate sufletească, aceia pe care o vrea cetitorul. Dacă Dumnezeu e creat după închipuirea oamenilor, în aceeași logică, de ce n'ar fi și scriitorii, savanții, oameni științifici creați după aceeași închipuire? Oamenii politici, oricît de mari, oricîte merite reale ar avea, sunt totuși mai aproape de comunul muritorilor. Rare ori au o individualitate, deși știu să-și cultive cu îngrijire aparența unei individualități. Pe aceștia, oamenii îi fac.

Nici o preocupare din parte-mi în ce privește pe scriitorul care aveam să-l întâlnesc. Il presupuneam doar americanizat, auzisem acum cîțiva ani despre acest nume; librăria noastră nu i-a expus vreodată lucrare în vitrină; existența sa literară nu a neliniștit nici publicul, nici cercurile noastre literare.

Eram doi oameni complect necunoscuți unul altuia; știam însă amîndoi că în viață avem aceleași preocupări: literatură.

Din străngerea de umeri am înțeles că cel puțin unul din defectele sau calitățile americanilor — cum voiți să-i considerați — nu-l are: reclama. Am înțeles însă, că domnul Konrad Bercovici și-a păstrat o calitate primordială: personalitatea sau individualitatea sa. Mediul va fi influențat desigur asupra sa, dar nu l-a diformat, cum se întâmplă cu alții alții, cari se metamorfează parcă. O excelentă situație materială pe care o mărturisea, nu-l făcea orgolios. Are conștiința izbînzii grație muncii, perseverenții și desigur și talentului său, fără să o manifesteze. I se pare natural să fie cunoscut în două continente, după cum îi apare natural să nu fie cunoscut țara lui natală. — Nimeni nu-i profet în țara lui, ne spune; am cetit acum cîțiva ani într'un ziar de aici, „că un jidan se îmbogățește descriind țărani români“.

Critica ne-a făcut să ridem. Ce ușor s'ar putea îmbogăți cineva în America! Ce năvală ar da romîni în America, să descrie pe țărani și, închipuiți-vă, să adune și dolari.

vastă-mea unui gând care o frământase tot timpul.

— Nu, dragă, vezi, eu tot cred că m'fost o glumă; or să ne scrie ei!...

Sunase miezul nopții. Pistol se sculă, își potrivi dunga dela pantaloni și plecă. Afară... viscolul... etc., etc., etc...

MIHAIL CELARIANU

E drept că nici d. Konrad Bercovici n'a făcut aproape nimic ca să fie prezentat cetitorului din patrie. Il înțelegem și il veți înțelege mai bine auzindu-l povestindu-și vicața. Cînd isbutești, mai cu seamă în domeniul literar, sunt preocupări care nu mai interesează în același grad. E drept că o editură ce se forma intenționa să publice un exemplar, pe care oferindu-l apoi altei edituri, a creasta a cerut ca autorul... să-și schimbe numele. Prejudecata: „Bercovici să descrie pe țărani din România!“. Numele, ghiulea de plumb.

Asupra valorii și calității literare a domnului Konrad Bercovici nu putem anticipa. Il prezintăm, așa cum se prezintă singur: istoria vieții unui om care a izbutit, mulțumit că a putut să realizeze și să iasă din mulțimea anonimului.

Sunt din Brăila, unde mi-am petrecut copilăria. Am fost funcționar la Staadker, la mașini agricole. Am avut prilej să cunosc județul meu, dar mai cu seamă Dobrogea, unde am trăit mulți ani printre țărani și am avut prilej să-i cunosc și să cunosc și țiganii, obiceiurile lor, cîntecele lor, tragediile vieții lor nomade. Nu știam pe atunci că mi țirziu voi descrie pe tovarășii adolescenței mele. Nu mă silea nimic să plec din țară, și totuși, astăzi, mă reîntorc cu familia acasă, după douăzeci și șapte de ani. O vizită scurtă. Am revăzut bălcuștile, satele, Dobrogea. Am regretul de a nu fi putut sta mai mult, însă voi reveni. Am dorit să le arăt copiilor țara lor; eu și soția să ne revedem la noi. În America am lucrat mai întîi la ferme și abea mai țirziu, după cunoașterea limbii și a țării am intrat în redacția ziarului *New York World* unde am scris o serie de schițe asupra străinilor din New York, foarte bine primite. Mi-am făcut legături în lumea literară. Revistele îmi cereau colaborarea. Am trimis nuvela mea *Ghiță* cu subiect din viața românească la o revistă literară, după ce mi-a fost refuzată la ziarul la care colaboram. Ce crezi că poate să intereseze pe americani viața românească? mi se obiecta. Zidul creștea. Nuvela era refuzată și refuzul însoțit de scrisori prin care mi se cereau schițe din vicața străinilor din New-York. Intr'o zi primise o scrisoare din partea redacției revistei *Dial*, după mine cea mai literară revistă în limba engleză, prin care eram anunțat că „*Ghiță*“ se tipărește, oferindu-mi-se în același timp un angajament pentru lucrările mele viitoare, condiționat, din vicața românească. Am avut succes. *Ghiță* a spart... gheața. De atunci sunt considerat în America, ca scriitorul romîno-american. Considerînd începutul adevărat dela *Ghiță*, pot să spun că începutul a fost surprinzător de ușor, toate cărțile mele au fost editate simultan în Anglia și America.

Prima lucrare, *Crimele filantropiei*, încercări sociologice asupra filantropiei organizate în America, a apărut în 1917. Ideea de bază în această carte e că instituțiile filantropice nu realizează scopul pentru care au fost create. Această lucrare a fost introdusă în universitățile americane. Au urmat: *Prăful New-Yorkului* schițe din vicața străinilor în New-York, din care citeva referitoare la romîni; *Ghiță*, nuvele din vicața românească și a țiganilor; *Ileana*, nuvele din

aceiași vieță; *Murdo*, nuvele; *Cntecul vintului*; *Gipsy Loco* (dragoste țigănească); *Oaspeții de la munte*, roman din viața New-Yorkului, și două studii: unul asupra orașului New-York, studiu istoric și social despre fiecare națiune care trăiește în New-York și *Pe maluri noui*, un studiu asupra străinilor care trăiesc în Statele Unite, premiat de Societatea geografică. Și *Ghiță* a fost premiat și a intrat în antologii. În America apare în fiecare an un volum compus din zece nuvele, cele mai bune ale anului. Din 1919 până azi am avut regulat câte o nuvelă în volumul celor zece nuvele, ale mele toate din viața românească. Am convingerea că prin cărțile mele am făcut ca România să fie cunoscută în America și americanii să se intereseze de viața dela noi. Din cauza cererilor mari colaborez numai la o revistă. Agentul meu se ocupă cu drepturile de autor, în original și traduceri, cu dreptul de retipărire în alte reviste. Sunt scriitorul cel mai scump plătit în America, o jumătate dolar de cuvânt pentru dreptul de a fi retipărit. Cărțile mele sunt traduse aproape în toate limbile europene, chiar și în bulgărește au apărut câteva nuvele, cu excepția limbii românești. În Rusia sunt traduse unsprezece volume; din Rusia însă, din cauza relațiilor ruso-americane, nu primesc drepturi de autor. Producția mea e angajată pe cinci ani. În prezent lucrez la un roman istoric din viața lui Alexandru Machedon.

Am venit să-mi revăd țara: Vineri plec cu mașina mea la Giurgiu, de acolo cu vaporul până la Viena, pe urmă prin Italia intru în Franța și la 10 Octombrie sunt la Paris. La 13, plec la New-York pentru o lună de zile. După ce mă reintorc, mă pun pe lucru.

Nu-i așa, povestea e minunată? Nu vă îndeamnă, tineret? America e așa de departe și atât de atrăgătoare. Aveți energii, bănuțiți în voi posibilitățile de dezvoltare, mergeți ori unde, desrădăcinați-vă, luptați, fiți victorioși.

America se mândrește astăzi și își afirmă în lume individualitatea printr-o preponderanță financiară. Cui se datorește aceasta? Capitalului intelectual european. Fără europeni, lipsită de energiile ce nu s'au putut desvolta aici — și cauzele trebuesc căutate în tot felul de prejudecăți — America ar fi rămas necunoscută omenirii. Cei care au plecat, au făcut legătura, și nu odată au exagerat, și din exagerări a crescut această țară, luând proporții fantastice în mințile celor rămași.

Nu e de mirare pentru noi că America, care n'a putut hrăni pe un Poet, acest fantast care prevedea ce va deveni țara lui sau nu a căpătat respect pentru un Marc Twain decât după ce un „agent“ l-a impus și a asigurat scriitorului ce nu putea trăi o viață princiară, nu e de mirare că astăzi, după ce a realizat atâtea bogății, se preocupă de o cultură și în deosebi de o cultură americană. Ca orice îmbogățit grabnic, americanii plătesc. Au atras intelectuali la improvizate universități pe care le-au voit producătoare, ca o industrie, și n'au greșit. Fără să-și dea seama au pus bazele unei culturi, și nu e de mirare ca un Boessen era comentatorul lui Faust, după cum pare foarte natural că atâția savanți europeni au fost chemați să țină prelegeri la universități ce-și cântau un nimb, nemulțumiți americanii că în ce privește cultura nu aveau gloria atâtor industrii, nu aveau prestigiul intelectualității pure, ca o Eladă sau Roma sărăcite. După efortul financiar și industrial, America vrea să devie intelectuală.

Năluca din luncă

Luna lung lunecă 'n luncă, apă cu alint de argint,
Trupul mi-l scald în șuvoiul lunii, cu ape de-argint.

Plopii îi vântură vântul, vântu-i de lună brumat,
Ning funigei pe tufişuri, și peste capu-mi brumat.

Stan nemișcat în lumină, trupul mi-e trunchi de copac:
Poate se rupe urzeala lunii, un pas decă fac.

Genele des îmi clipesc, cum frunza clipește în plopi..
Frunza decodată 'mpietrește: cine stă, alb, între plopi?..

Prind să se clatine ape, fug fugărite în lună,
Val după val dă năvală, lunca-i furtună de lună.

Șboară orbiși licuricii, cad licuricii pe mine.
Bolta sus parcă se mișcă, stelele cad peste mine.

Șueră bici de lumină, raze 'mpletind în văzduh..
Iasmă e albă 'ntre trunchiuri, ființă sau poate e duh?..

Uite, cum stă 'ntre mesteceni, parcă-i mesteacăn de lună.
Nu. S'a mișcat. E un sylvan cu plete albite de lună.

În lumină a 'mpietrit și-i stană udă de var..
Nu mai știu: pată de lună, om e sau gândul meu clar?..

N. I. HERESCU

Din volumul de poeme „Cartea cu lumină“.

Cu aceste idei i-am cerut d-lui Konrad Bercovici să-mi spună ceva despre scriitorii americani.

— Nu se concepe, vă spune acum domnia sa, ca în America un scriitor să fie funcționar la Stat, sau să nu aibă o concepție de viață. Sunt scriitori de sezon, după cum sunt și de adincime. Am să vă răspund: cred că Dostoievski e mult mai celit în America decât în Rusia, iar Balzac e adorat. Deși sunt scriitor „româno-american“ am cea mai frumoasă casă din New-York — un palat — din puținele case frumoase. Din cele cincisprezece cele mai frumoase ca poziție, șapte sunt ale scriitorilor. Nimic mai natural. Cum am făcut-o? Trebuie să știți că în biuroul meu de lucru am o tablă cu inscripția: „Nu scriu pentru bani, dar cer bani pentru munca mea“. Și munca noastră, îmi răspunde d. Konrad Bercovici la o obiecțiune, când e apreciată, e și apărută. Avem *Liga Autorilor* care apără și supraveghează drepturile scriitorului. Nu poate apărea nimic fără învoirea editorului, agentului și autorului. *Liga urmărește în America și în toate țările drepturile de autor*. Poate să apară în România, în cel mai obscur ziar de provincie o traducere dintr-un scriitor american, agenții află, *Liga* își cere drepturile, și fie că ar cheltui mii de dolari pentru a obține un câștig de cincizeci de bani, o face, pentru apărarea principului.

Astăzi, scriitorii americani, nu sunt săraci. Fii de bogătași, urmează universitățile și apoi, cei ce-și simt o aplicație se consacră literaturii (sunt mulți care cheltuesc averi pentru experiențe științifice).

Am să mai pun sub ochii cititorului un singur fragment din convorbire:

— Nu se simt desrădăcinați Europeanii sau sunt ca acele ierburii care cresc în America, și se mută din loc în loc? I-am întrebat, gândindu-mă la următoarele versuri:

Je suis l'herbe qui roule:

J'ai su déraciner mes pieds de leur prison,
Le soleil m'a l'auné et le vent mis en boulo,
Et mon âme anxieuse aspire à l'horizon.
Si je dois mourir en terre plus dure
Que celle où me fit naître la Nature,
J'aurai tout au moins tenté l'aventure....

— În *Pe malul mării*, vorbește domnul Konrad Bercovici, expun teoria că se adaptează mai greu cei care au tradiții, cultură, trecut. Omul simplu, cu un capital redus de expresii, care are totul de învățat — devine repede ceiace ar dori autohtonii să fie. Ceilalți rezistă, ei aduc cu dânsii o viață culturală, industrială, sunt un factor de progres și deaceia sunt acceptați ca o necesitate. Să fie ca planta care se stabilește, își lasă sămânța, și pleacă mai departe? Poate ai dreptate...

Am să adaug un amănunt: domnul Conrad Bercovici îmi spune că, deși a staț 27 ani în America e cetățean român. Nu și-a schimbat naționalitatea. I-ar fi atât de ușor s'o facă, îi era atât de ușor!

Cunoaștem omul și viața lui. Rămîne să-i cunoaștem și opera. E de datoria sa să o facă cunoscută și cetitorului român. Vicața unui om, a oricărui om, e interesantă, desigur. Când însă omul include în el seva unui scriitor, ne interesează scriitorul, și în cazul de față îl așteptăm, căci, întorcându-i vorba, nu poate încă invoca vechiul proverb că „nimeni nu-i profet în țara lui“. Altfel nu ași avea o idee tocmai bună despre „agenții“ scriitorilor din America.

VASILE SAVEL

CEZAR BOLIAC

(1813-1881)

Poetul Cezar Boliac aparține generației lui Eliade Rădulescu. Opera sa poetică apare însă cu caracterul ei specific, deosebită de cea a tovarășilor contemporani. Boliac a introdus în poezia românească o notă nouă. Din nefericire însă talentul său minor n'a isbutit să se impună prea mult.

În vreme ce Vasile Cârlova cânta trecutul glorios al țării în versuri neîntrecut de frumoase; Grigore Alexandrescu se anima de ideile filozofice umanitariste; D. Bolintineanu melodia în versuri retorice și bombastice faptele eroilor din trecut; — Cezar Boliac încearcă să descrie în versuri stângace și fără simțiri poetice, viața umilului muncitor sau să se inspire din cutare amănunt din viața socială rupt din frământările psihologice ale acelei vremi.

În fața posterității, activitatea literară a lui Cezar Boliac este întovășită de una politică și de alta științifică, care întregesc contribuția lui stăruitoare la progresul generației dintre anii 1840—1860.

Fără această activitate întregitoare, numele său n'ar fi fost cunoscut, așa cum ni l-a păstrat istoria timpului.

Cezar Boliac s'a născut în anul 1813 la București. A învățat la Sf. Sava având de profesor pe marele Eliade. În vârstă de 17 ani el intră în armată.

La 1835, deși tânăr, are curajul să publice primul volum de proză și versuri: „Operile lui Cezar Boliac, Meditații. În tipografia lui Eliad. 1835“.

Era în epoca când poetul citea cu multă râvnă pe scriitorii francezi și entuziasmat de poezia romantică are îndrăzneala să traducă pe Victor Hugo. Bine înțeles el încercă să traducă din marele poet francez numai câteva drame istorice lăsând vestitele „Ode și balade“ pe seama prietenului său din Moldova C. Negruzzi. Când află însă că acesta a tradus și din dramele lui V. Hugo și tocmai acele pe care încercase și el să le traducă, descumurat de această coincidență și știindu-se desigur inferior lui C. Negruzzi, le distruge înainte de a mai încerca să le publice undeva.

Tot în acest timp scoate revista „Curiosul“ din care a apărut numai câteva numere.

Admirator al lui Eliade încă din 1835 când a publicat primul său volum, Boliac polemizează cu maestrul lui în revista „Curiosul“. Această ceartă animată de interese neliterare nu avea să dureze mult. În 1843 Boliac se apropie iarăși de Eliade și rămâne colaborator fidel al „Curierului Românesc“ până în 1847.

Revoluția dela 1848 nu îl alătură de cei mai vajnici luptători naționaliști: N. Bălăcescu, Gr. Alexandrescu, maiorul Câmpineanu, I. Ghica, etc. suferind împreună cu ei surghiunul, ci îl apropie de o politică rău înțeleasă, alăturându-se de revoluționarii Unguri!...

Această greșală a fost viu comentată de contemporani și a dat prilej dușmanilor să scornească tot felul de minciuni la adresa lui.

Anul 1849 îl petrece la Brașov unde scoate ziarul „Espatriatul“. Din articolul-proclamație a primului număr se văd ideile greșite ale lui C. Boliac despre revoluție. El vede în mișcarea dela 1848 un act de înfrățire a tuturor popoarelor dornice de libertate indiferent de motivele naționale ale fiecărui popor în parte.

„După șase luni de goniri și aresturi Espatriatul Român emigrat putu deschide ochii și răsufla liber; grație armelor Ma-

ghiare și acestui Arcangel al Libertății generalul Bem ce fulgeră pe dimonii tiraniei și curăți cerul. Fraților români! împărțiți și subț împărțiți în atâtea fracții! Pătrundeți-vă odată, de acest adevăr: as-tăzi nu sânt luptele între cutare și cutare nație, între cutare și cutare împărat; astăzi este o singură luptă în toată Europa; este lupta între Libertate și Tiranie; între popoli și dinastii“.

Dela Brașov pleacă la Paris unde stă mai mulți ani, publicând câteva volume de versuri și redactând ziarul „Buciumul“.

CEZAR BOLIAC

După 1859, întors în țară intră în viața politică și gazetărească. Între timp el se ocupă și cu știința arheologică. Cu toată lipsa sa de metodă științifică în acest domeniu, Boliac poate fi considerat ca primul arheolog român. Autoritatea sa în acest domeniu a fost viu criticată și întunecată de Alexandru Odobescu, care venia cu metode noi și cu o cultură mai solidă în această ramură.

Poezia lui Cezar Boliac nu să ridică cătuși de puțin la rangul unei literaturi durabile și superioare.

Singurul lui succes este în poezia socială. Aici a reușit să introducă o notă nouă. Două, sau trei poezii din acest gen i-au consacrat numele în istoria noastră. Poeziile „Sila“, „Clăcașul“ și „Muncitorul“ cu nuanța lor de socialism sentimental, de importanță străină, rămân singurele exemple de originalitate parțială și de realizări vrednice de a rămâne posterității.

GH. CARDAȘ

SPICUIRI BIBLIOGRAFICE

A. — OPERA, EDIȚII.

- 1) *Meditații, Versuri și proză*. Dedicatie colonelului Câmpineanu. Buc. 1835.
- 2) *Din poeziile lui C. Boliac*. Partea I. Buc. 1843.
- 3) *Poezii nouă*. Buc. Tip. Eliad. 1847.
- 4) *Expatriatul*, ziar redactat de C. B. Brașov. 1849.
- 5) *Choix de lettres et memoires*. Paris. 1852-1856.
- 6) *Topographie de la Roumanie*. Paris. 1856.
- 7) *Domnul Tudor, episoade de la revolution roumaine de 1821*, traduit du roumain. Paris. 1857.
- 8) *A la Roumanie*, trad. par J. Terrand. Paris, 1857.

Cântec de toamnă

STANȚA

Ramuri se desfac, peste lacul gol,
Ramuri se desfac, leneș, pe podmol,
Leneș, pe podmol, pe-auriul lac,
În amurgul trist, ramuri se desfac
Intonând un cântec,

L'auzita-i tu, visătoarea mea?
L'auzita-i tu, ce lin, se stingea?
Ce lin, se stingea, de parcă nu fu;
În amurgul trist, l'auzit-ai tu?
Visătoarea mea?

Eu, l'am auzit, fără nici un gând
Cu suflet pustiu, geana, lacrimând,
Eu, l'am auzit, cu suflet trist, gol, și
Eu, l'am auzit, cu suflet pustiu,
În amurgul trist, gol și auriu,
Eu, l'am auzit!

... Pironit pe loc, și de-atuncea viu,
În amurgul trist, gol și auriu,
Și de-atuncea viu, pururi lângă lac;
... Peste mine, ramuri, pale se desfac
În amurgul trist.

ARTUR ENAȘESCU

Taina

Se sfarmă 'n picuri negura pe stânci
Și munții goi cu piscurile 'n cer
Ascund cu noaptea 'n peșterile-adânci
Întreagă taina dorului stingher —

Și vin s'o aște 'n nopți senine mulți,
Când apele în murmur pe spun
Și tu o afli dacă știi s'ascuți,
Cum cântă 'n tăleul dorului nebun —

Fântâni de raze 'n codrii seculari,
Atâtea visuri ard peste genuni
Și 's toate numai pentru ochii mari
În albul sân de știi să le aduni —

Pe culmi de munți încețoșaji mereu,
Cu gândul stau și drumul fi'l așin —
— În codri cântă doar izvorul meu
Și cerul tot e sufletul senin.

EUGEN VICTOR

- 9) *Buciumul*, Paris. 10 Martie 1857, 3 M.
- 10) *Poesies*, trad. du roumain. Paris, 1857.
- 11) *Renasterea României*, poezii. Paris 1857.
- 12) *Poezii nationale*, Paris. De Soye 1857.
- 13) *Colecțiune de poezii vechi și noi*. Buc. Sococ. 1858.
- 14) *Călătoriile arheologice în România*. Buc. 1858.
- 15) *Călătoriile arheologice în România*, ed. II. Buc. 1861.
- 16) *Culegere de mai mulți articoli*. Buc. 1861.
- 17) *Mănăstirile din România*, vol. I, (zis închinat), Buc. 1862. Idem, Text francez. Buc. 1862.
- 18) *Mănăstirile din România* vol. II, (zis Brâncovenesti). Buc. 1863.
- 19) *Buciumul*, ziar politic, literar și comercial. Buc. 15 Dec. 1862 — 5 Dec. 1864. Director Cesar Boliac.
- 20) *Trompeta Carpaților*, ziar. Buc. 1 Martie 1865—18 Ian. 1877.
- 21) *Excursiuni arheologice în 1869*, Buc. 1869.
- 22) *Meditații și poezii*, Buc. Minerva 1914 edit. de P. V. Haneș.

EUGÈNE FROMENTIN,

(1820—1876)

Franța intelectuală și artistică pome-
nește astăzi cu cvlviaoasă reculegere
cincizeci de ani dela moartea pictorului
Eug. Fromentin.

La noi numele acestui artist e aproape
necunoscut.

Poate și în Franța.

Opera lui picturală — deși de o rară
nobleță — e dezbrăcată de personalitate.
Activitatea literară a lui Fromentin —
prea îmbibată de romantismul epocii e,
firește, străină sau aproape străină, de
sufletul actualelor generații.

Dar Fromentin supraviețuiește — și va
supraviețui încă multă vreme — prin in-
semnările lui asupra „meșterilor de altă
dată” iar — pentru unii delicați — prin
„scrisorile lui din tinerețe”.

„Meșterii de altă dată” vor rămâne car-
tea de căpătai a oricărui pictor, pasionat
de meșteșugul său.

Nu e o istorie a artelor, nici măcar o
analiză critică. E mai mult un jurnal
intim, în care literatul și zugravul s'au
întâlnit să însemne, în chip fericit, jocu-
rile sufletului cari s'au desfășurat în ei,
prin atingerea cu operele bătrânilor mae-
stri ai Belgiei și ai Olandei.

Nu cred că pot face un mai mare ser-
viciu cititorilor acestei rubrici, nici a-
duce altfel un omagiu mai sincer acestui
neîntrecut de delicat și de adânc pictor,
scriitor și critic — de cât reproducând
un pasagiu din minunații „*Mattres d'au-
trefois*” — care au însemnat, pentru ca-
rera mea și a multor pictori — lanterna
călăuzitoare — pe cărările, grele de
beznă, ale Artei.

E vorba de Rembrandt.

„Vă mai amintiți de Bunul Samaritan
pe care îl avem în Luvru? Vă mai amin-
țiți de omul acela aproape mort, cu mij-
locul frânt, susținut de umeri, de picioa-
re, fărâmat, cu trupul vlăguit, gâfâind la
fiecare mișcare, cu picioarele goale, cu
genunchii strânși, un braț sgârțit cu stân-
găcie peste pieptul scofăleit, cu fruntea
legată într-o cărpă însângerată? Vă mai
amintiți de fața aceia mică și suferindă,
de ochii pe jumătate deschiși, de sprin-
ceana ușor ridicată, de gura care geme
și buzele muncite de o imperceptibilă
strămbătură în care expiră plânsul? E
târziu — totul e în umbră. Doar o lică-
rire sau două, cari, flotante, par că se
deplasează pe pânză, atât sunt de ca-
priciose încondeiate — mobile și ușoare.

„În misterul acestui sfârșit de zi, abea
se lămurește în stânga tabloului silueta,
de un stil așa de frumos, a calului și co-
pilul cu mina suferindă care se înalță pe
vârful picioarelor, privește samarul ani-
malului și, fără prea multă milă, urmă-
rește cu ochii, până la han, pe rănitul
acesta cules din drum, și transportat cu
băgare de seamă pe brațele unor oameni,
cari gâfăie.

„Pânza e mohorâtă, impregnată de aur
sombu, foarte pastuoasă și, mai ales,
foarte gravă. Materia e elisoasă și totuși
transparentă, tehnica greoaie și totuși
subtilă, ezitantă și hotărâtă, penibilă și
avântată, foarte inegală, nesigură, vagă
în unele locuri și uimitor de precisă în

altele. Nu știu ce te indeamnă, în fața a-
cestei pânze, la reculegere — și v'ăș pre-
veni, — dacă distrarea ar fi îngăduită
dinaintea unei opere atât de imperioase
— că autorul a fost el însuși neobișnuit
de atent și recules când a pictat-o. Opri-
ți-vă priviți-o de departe, de aproape,
examinați-o multă vreme. Niciun contur
aparent, nici un accent aruncat din ru-
tină, o timiditate extremă care nu-i însă
ignorantă, ci care naște, s'ar putea spune,
din teama de banal sau din importanța
pe care gânditorul o dă expresiei imediate
și directe a vieții. O structură a lucru-
rilor care pare că trăește prin ea, aproape
fără sprijinul formulelor cunoscute și care
redă, fără nici un mijloc sesisabil, incer-
titudinile și precisiunile naturii. Gambe
goale și picioare de o ireproșabilă con-
strucție. Și stil. Nu le ușiți în dimensiu-
nea lor redusă cum nu ușiți nici gambele
și picioarele lui Crist din „*Inmormânta-
rea*” lui *Titian*.

„În fața aceia palidă, slabă și amară,
totul e expresie — o expresie care vine

dela *Holbein* în *Erasm* până la *Terbury*
și *Ostade*; examinați pe pictorii de sen-
timent, de phisionomie, de atitudine, pe
cel cu observația riguroasă ori cu vervă;
dați-vă seama de ceia ce ei își propun,
studiați cercetările lor, măsurați domeniul
lor de artă, cântăriți-le felul lor de ex-
presiune și întrebați-vă dacă mai aflați
undeva o asemenea înunitate în expresia
unei figuri, o emoție de natura aceasta,
o asemenea ingenuitate în felul de a simți,
ceva, înșfârșit, atât de delicat de spus și
care să fie spus în termeni mai originali,
mai fini, mai perfecți?

„Până la un punct, s'ar putea defini
ceia ce constituie perfecțiunea unui *Hol-
bein* sau chiar strania frumusețe a unui
Leonardo. S'ar putea aproape spune
grație cărei atente și puternice observații
a trăsăturilor amenești datorește cel dintâi
evidența asemănarilor din portrete, preci-
ziunea formelor sale, claritatea și rigoa-
rea limbajului lor. S'ar putea bănuși în ce
lume ideală de formule înalte sau a tipu-
rilor visate s'a lămurit *Leonardo* ceia ce

EUG. FROMENTIN: AUTOPORTRET (desen)

din adânc către suprafață: atonie, sufe-
rință și pare că nu știu ce tristă bucurie
de a se fi văzut cules din drumuri când
se simțea murind. Nici o contorsiune, nici
o trăsătură care să depășească măsura,
nici o lovitură de penel, în maniera acea-
sta de a exprima inexprimabilul, care să
nu fie patetică și înfrănată.

„Și toate acestea călăuzite de o emo-
țiune profundă și traduse prin mijloace
în adevăr extraordinare.

Cercetați în preajma acestui tablou
fără prea mare aparență, care se impune
de departe tuturor celor ce știu să vadă,
numai prin puterea gamei lui generale.
Preamblăți-vă prin galeria cea mare, reveni-
ți chiar în Salonul patrat (al Luvrului)
— consultați pe pictorii cei mai tari și
cei mai abili, dela Italiani până la finii
Olandezi, dela *Giorgione* în „*Concertul*”
său până la *Metzu* în a sa „*Vizită*” —

trebuia să însemne în sine *Gioconda* —
și cum, din această primă concepție, a
născocit privirea *Sfântului Ion* și a ma-
donelor sale?

„S'ar putea explica, mai ușor poate, le-
gile desenului la imitatorii Olandezi. Na-
tura e pretutindeni prezentă să-i învețe,
să-i susție, să-i înfrâneze și să le ajute
mâna ca și ochiul.

„Dar Rembrandt?

„Dacă ați căuta idealul său în lumea
superioară a formelor, veți afla că el
n'a găsit acolo de cât frumuseți morale
și urățenii fizice. Dacă veți căuta punc-
tele lui de sprijin în lumea reală, veți
descoperi că el exclude tot ce ar putea
sluji altor pictori, că el cunoaște foarte
bine această lume, dar că n'o urmărește
decât aproximativ și că, dacă uneori o
adaptează trebuințelor lui, nu i se confor-
mează niciodată. Cu toate acestea el e

mai natural ca nimeni altul și mai familiar, rămânând totuși mai puțin *terre à terre*; trivial și tot atât de nobil, urât în tipurile lui, extraordinar de frumos în sens fisionomic, mai puțin sigur pe mâna lui, adică mai puțin suficient, mai puțin otova în siguranța tehnică, și totuși de-o abilitate așa de rară, așa de fecundă și atât de amplă că poate merge dela *Samaritean* la *Sindici*, dela *Tobia* la „*Rondul de noapte*” dela *Familia tâmplarului* la *Portretul lui Six* și la portretele lui *Martin Daey* — adică dela sentimentul pur la aparatul aproape pur și dela ceia ce este mai intim la ceia ce este superb.

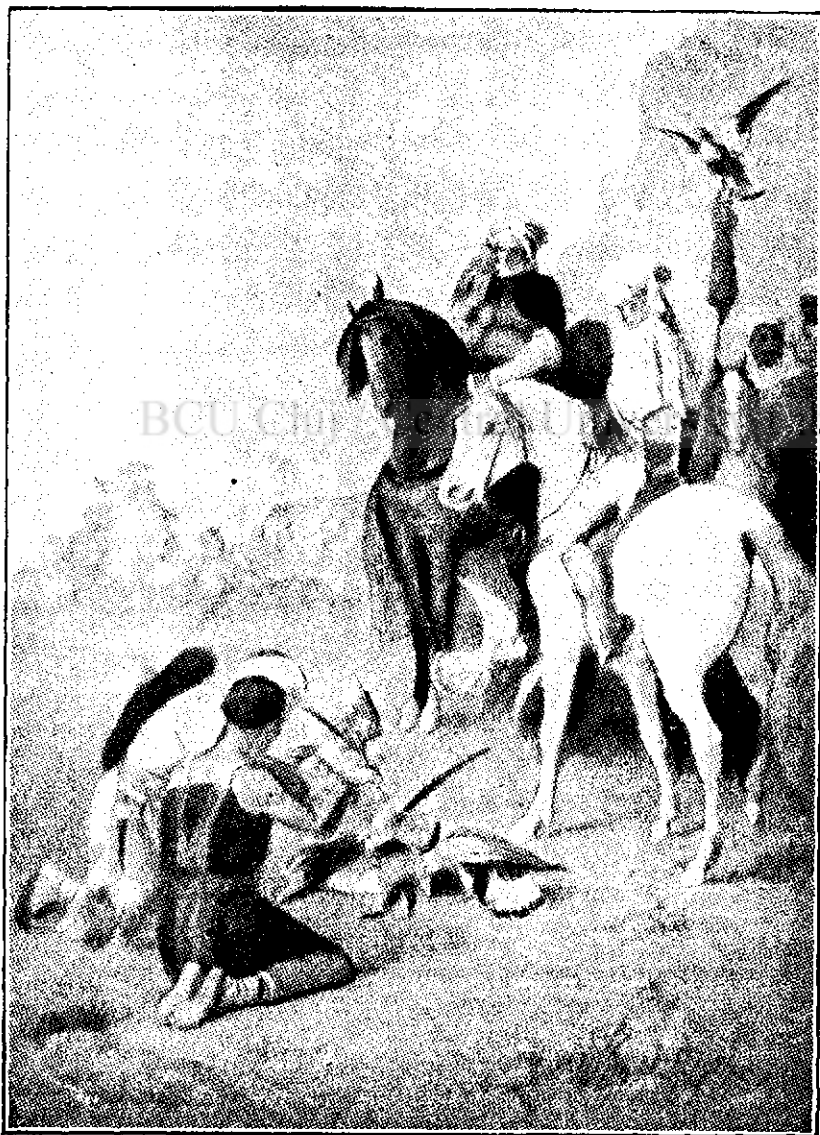
„Ceia ce v'am spus despre *Samaritean*, vă voi spune și despre *Tobia*, și, cu mai mult temeii, despre *Discipolii din Emaus*, această minune cam pierdută într'un colț al Luvrului, dar care poate fi socotită printre capo d'operele maestrului.

„Tabloul acesta micuț, cu înfățișare modestă, cu o punere în scenă nulă, cu

putea rezuma, în opera aceasta unică, numai la Hristos, și ar fi deajuns. Care e pictorul, care să nu fi zugrăvit pe Isus, la Roma, la Florența, la Sienna, la Milan, la Veneția, la Bâle, la Bruges, la Anvers? Dela Leonardo, Rafael și Tițian până la Van Eyck, Holbein, Rubens și Van Dyck, nu l'a îndumnezeit nimeni, nu l'a umanizat, transfigurat, nu l'a arătat în adevărata lumină a istoriei, în pasiunea și în moartea lui — nimeni?

„Cum de n'au fost povestite întâmplările vieții lui pământeste și concepute gloriile apotheozei lui?

„Cine și l'a închipuit vreodată astfel: palid, slăbit, stând drept în față, rupând pâinea ca și în seara Cinei, în haina de pelerin, cu buzele înegrite, pe cari supliciul și-a lăsat urmele, ochii mari bruni, blinzi, ușor dilatați și îndreptați către cer, cu nimbul lui rece, un soiu de fosforescență în jurul său, care-i dă o glorie nehotărâtă și acel ceva din omul viu, care

EUG. FROMENTIN: VANĂTOARE CU ȘOIMI IN ALGERIA

culoarea ternă, cu factura discretă și aproape stângace, — stabilește pentru totdeauna genialitatea unui om. Fără să vorbim de discipolul care înțelege și își frânge mâinile, de celalt care se miră, își pune sarcina pe masă, privește drept spre fața lui Iisus și spune limpede ceia ce în vorbirea obișnuită s'ar putea traduce printr'o exclamație de om uluit, — fără să vorbim de servitorul tânăr cu ochii negri care aduce o farfurie cu mâncare și nu vede de cât un singur lucru — un om care trebuie să mănânce și totuși nu mănâncă, ci își face semnul crucii — ne-am

respiră și care totuși, simți că a trecut prin moarte? Atitudinea acestei fantome divine, gestul acesta de nedescris și de sigur cu neputință de copiat, intensă ardore a figurii acesteia, al cărei tip este exprimat fără trăsături și a cărei fisionomie e coprinsă în mișcarea buzelor și în privire, — lucrurile acestea inspirate de nu știu unde și redade nu știu cum, toate sunt fără de preț.

„Nici o artă nu-ți amintește de ele; nimeni mai înainte de Rembrandt, nimeni după dânsul nu le-a spus vreodată”...

N. N. T.

SAINTE-BEUVE ȘI CRITICA SECRETA

A fost anul lui Sainte-Beuve. Un volum de memorii secrete, intitulat *Mes Poisons* (Otrăvurile mele) a dat prilej istoriografilor să-și spue fiecare, cuvânt. În extrem de interesantele „reflexiuni asupra literaturii” pe care le publică în „*Nouvelle Revue Française*”, **Albert Thibaudet** pătrunde rațiunile acestui Sainte-Beuve, invidios, și-l justifică:

„Sainte-Beuve ar fi făcut cu mult mai bine dacă își prefăcea otrava în remediu pentru propria sa critică. Dar dacă n'a făcut-o el, o putem face noi. Otrăvurile lui nu ne otrăvesc. Cu atât mai mult nu-l otrăvesc nici pe Lamartine, nici pe Hugo. Este la Sainte-Beuve o critică publică și o critică secretă (din care, de altfel, o bună parte a trecut picătura cu picătura în critica lui publică). Chiar și noi, când îndeplinim meseria de critic, mai ales când facem pe criticul, ne străduim să nu spunem sau să nu lăsam să se înțeleagă despre contemporanii noștri decât ceea ce gândim cu aproximație. Dar oare trebuie să izgonim din literatură această literatură secretă în care ne liberăm de regulile jocului între contemporani? Luați seama. Dacă ardeți dulapul cu otrăvuri al lui Sainte-Beuve, va trebui să ardeți marele magazin cu otrăvuri al lui Saint-Simon. Noi nu vom spune bătrânei Emilie că la vârsta ei nu-i bine să facă pe drăguța, și nici lui Dorillas că-i foarte inoportun. Vom interzice însă lui Saint-Simon s'o scrie, lui, pentru care bătrâna Emilie se numește M-me de Montauban și Dorillas Villeroi? Fi-vom mai severi decât d-l de Rancé care, consultat de Saint-Simon dacă și-ar putea scrie cu conștiința împăcată memoriile, i-o îngădui cu toate că știa prea bine cecece amicului său va scrie?

Dar Saint-Simon terfelosește, în memoriile sale, pe un mare soldat, ca Villars, Sainte-Beuve poetă mare, ca Lamartine și Victor Hugo! Ei bine, acestea ne compensează de negustorii de elogii, de hagiografia vomitivă. Ura e pătrunzătoare. Cine ar îndrăzni să elimine din Villars toate săgețile neuitate din *Memorii* și din biografia lui Lamartine scutita dela M-me Récamier? Și să nu uităm că o justiție immanentă face, din aste săgeți, arme cu două vârfuri, unul îndreptat spre cel ce le trimite, și altul către cel ce le primește și 'n numele căruia le putem arunca din nou. Un singur act în legătură cu Saint-Simon figurează în Arhivele Războiului. E raportul unei inspecții, care găsește, regimentul lui, foarte prost ținut, cecece nu-i deloc de mirare, judecând după absențele tânărului colonel și inspecția se datorește marșalului de Villars. Ehei, domnule duce. În același an în care triumfă *Jocelyn*, Sainte-Beuve a publicat în *Magasin Pittoresque*, un *Jocelyn* jansenist, *Monsieur Jean*, care nu-i lipsit de merite, dar ale cărui versuri sunt bolovănoase și pe care nici ediția anului următor din *Pensées d'Août* nu-l scoate la lumină. Ei drace! Vedeti dar cât de prețioasă pentru posteritate este astă literatură secretă și cât de antropofag se dovedește cel ce pretinde să o suprima ia cei de altă dată sau să o descurajeze la cei de astăzi.

Intr'un cuvânt, lui Sainte-Beuve nu-i convenea rolul de a introduce pe cei mari, fiind el însuși unul din cei mari; nici să interpreteze mesajul altora, având el însuși un mesaj. Acest lucru îl simți el și-l știu, toată viața, dar îl simți și-l știu cu umilire. Umilire ce constă în aceea că n'a putut să-și exprime mesajul nici în limba poeziei, nici în aceea a romanului, rămase amândouă îndărătnice la toate încercările sale, singură limba criticii oferindu-i ușurință și drum deschis. Însă limba criticii îl clasa automat printre „secunzi”, printre străducătorii secunzi. De aici, între mesaj și limba mesajului o contradicție internă, și de asemenea, și mai ales, o istorie dramatică, o obligație pentru viața interioară, de a străbate obstacolele și de a-și face drum (eram să scriu drum

Ce-a scris Emil Gârleanu?

VII. DIVERSE

1. TRADUCERI.

Una dintre lipsurile cele mai mari pe care le-a văzut Gârleanu a fost aceea a unei bune literaturi de talmăciri: operele fundamentale ale literaturii universale nu existau încă, pe vremea lui (cu toate încercările laudabile ale unor: *Eliade, Aleandrescu, Văcărescu, Aristia*, etc.) îngrijite și corectate versiuni românești. Faptul acesta, pedeparte, cunoașterea perfectă a limbii franceze, pe de alta, l-au îndemnat să ne înzestreze graiul cu câteva manifestări de valoare ale puternicei literaturi surori. În frumoasele realizări de traducere:

a) *O pieță* (Une vie) roman de Guy de Maupassant în două edițiuni: I: Minerva 1908; a II-a: Socec 1911;

b) *Sapho*. Roman de Alf. Daudet (în colaborare cu d-na S. Th. Voinescu) într-o singură edițiune: Minerva 1908;

c) *Nevestele artiștilor* (Femmes d'artistes) de Alf. Daudet, în No. 11-12 ale „Bibliotecii românești” Socec 1908.

Acestea în genul epic și anume în romanul care a rămas totuși strein de talentul creator al lui Gârleanu. Mă întreb: să fi rămas oare o cât de puțin însemnată încercare de roman dela el? Caracteristica de gingaș și miniaturist ne interzice o astfel de presupunere.

La fel se petrec lucrurile cu genul dramatic din care Gârleanu ne talmăcește următoarele 3 opere:

d) *Brândușa* (Blanchette), piesă în 3 acte de Brieux, trecută în repertoriul Teatrului Național;

e) *Portofoliul*, piesă într-un act, de O. Mirbeau, intrată în același repertoriu: în fine;

f) *Păsări călătoare* (Oiseaux de passage) de Descaves și Donnay, piesă în 4 acte, din același repertoriu.

Și totuși: traducerea lui Gârleanu, continuă să nu fie jucate. Faptul de a face parte din repertoriul celui dintâi teatru românesc nu e un motiv destul de puternic în sprijinul reprezentării lor? Numeroși directori ai acestei instituțiuni

(prietenii ai lui Gârleanu), nu au găsit întemeiată o asemenea comemorare a nefericitului lor confrate. E — desigur — dureros, dar nu desnădăjduitor: *oa veni vremea ca ea să se realizeze, cu atât mai mult cu cât această parte din opera lui Gârleanu (nefiind de loc tipărită) a rămas cu totul departe de marea public.* De aici o nouă obligațiune: așteptăm editarea ei odată cu reeditarea celor 3 romane-traduceri.

2. PRELUCRARI.

Ca și vechii povestitori moraliști Emil Gârleanu s'a gândit la marea câștig pe care povestirea *Italimei* o aduce celor lipsiți de cultură. De-aci: prelucrarea edițiunii *Ion Barac* din 1835 pe care o publică ca numere 7 și 80 ale „bibliotecii românești Socec” (1908-1909). Natural că această operă a rămas nereeditată.

3. ARTICOLE ȘI STUDII.

În acest sens activitatea moral-educativă sau numai culturală a lui Gârleanu rămâne un model de dragoste pentru neamul românesc și unii dintre marii lui reprezentanți.

Departate de a le enumera pe toate, vom adăoga la cele citate în partea III.a a acestei caracterizări, ca fiind cele mai cunoscute, pe următoarele:

a) *Încercare asupra lui I. Creangă*. În editura rev. „Arhiva” dela Iași, 1902.

b) *Culegere asupra pieții și operii lui Grigorie M. Alexandrescu*. Studiu-prefață la poeziile acestuia (1907);

c) *Biserica veche din Broșteni* în „Junimea literară” (1908);

d) *Cronica teatrală* în „Evenimentul”, Iași 1905;

e) *Diverse* în „Făt-Frumos”. Bârlad 1904-1905;

f) *Solemnitatea inaugurării Stagionii Teatrului din Craiova* în „Adevărul” 11 Oct. 1911;

g) *Diverse* în „Flacăra” anii: 1911, 1912, 1913.

h) *Diverse* în „Proza” Craiova 1914; etc.

4. EDIȚIUNI DE CLASICI.

Un mare serviciu a adus Gârleanu începătoarei literaturii românești editând, îngrijit și cu exactitate, pe următorii clasici:

a) *Poezii, satire, fabule* ale lui Grigorie Alexandrescu în „biblioteca pentru toți” n-rele 295-298;

b) *Mihail Kogălniceanu: Iluzii pierdute* în „biblioteca românească Socec” 1908;

c) *Poezii, proză, scrisori* de Costache Negri, Minerva, 1909;

d) *V. Alecsandri: Poezii populare*, Minerva, 1909;

e) *Mihail Eminescu: Povestiri* în „biblioteca românească Socec”.

Aceasta ar fi o arătare a operii lui Gârleanu atât cât am putut cunoaște din ea. Cu nici ea nu e completă — o credem; nu ni se va tăgădui însă că e mult mai completă decât cele de până acum și că, pedeașupra, cuprinde în sine elementul prețios și caracteristic al clasificării literare. Așa cum e ea ni-l arată pe Gârleanu sub toate aspectele sale: versificator ironist, la început schitist, novelist și povestitor, descriptiv, duios și fin observator după aceea, fericit traducător și editor al articolelor noastre până'n 1909, în fine autor de articole și studii împrăștiute cu îmbelșugare prin publicațiunile timpu-

Un nou epigramist: Aurelian C. Păunescu

Cu câtă modestie își inaugurează d. Aurelian C. Păunescu volumul. Fără să parafrazeze acel „laclate ogni speranza” al lui Dante, d-sa spune deschis: „dacă o singură bucată din volumul meu ar merita pretențiosul nume de epigramă, aș fi fericit”.

Și totuși d. Păunescu n'are dreptate. Cercelându-i de aproape volumul, subsemnatul a descoperit 3 personalități: un puternic temperament epigramatic care se degajează din toată cuprinderea acestuia, un versificator, uneori, cam neglijat, mai adesea însă perfect și concis, în fine (în cam 10 exemple) un subtil și desăvârșit epigramist. Natural că prima fațetă a sufletului d-sale este o garanție de valoare; ea îi impune însă (noblesse oblige) o obligațiune: aceea de a se identifica, transformându-se, într'un eventual volum, din temperament epigramatic în epigramist. Pentru a ajunge aici ne îngăduim să-i dăm următoarele sfaturi: a) va evita motivele prea individuale, al căror spirit trăește numai cu mediul care le-a produs;

b) se va feri de motivele prea de specialitate;

c) va ocoli jocurile de cuvinte, calembour-urile cărora—in acest prim volum—le-a dat prea mare trecere;

d) va evita motivele sentimentale în care s'a specializat, cași în calembour de altfel, d. Mircea Rădulescu;

e) va versifica fără greș.

Atunci numai volumul d-sale, prezentând un aspect unitar, ne va oferi strofe remarcabile de felul acelor de mai jos:

Celor nechemaiți cari se îngămădesc la conducerea țării.

Visul vostru se va șterge

Fiindcă nu 'nțelegeți voi?

Fiindcă — nu 'nțelegeți voi? —

CARUL STATULUI nu merge

Ca oricare car... cu boi.

UNUI INGAMFAT

Când broasca bou a vrut s'ajungă

Știi ca plesnit.

Tu fără căpăta o dungă,

Ai isbitit.

MAESTRULUI..

În pledoarii concise, scurte,

Atât succes obții la CURTE

Încât clientul — transportat —

De ONORARIU a uitat.

în care nouțatea — concentrată, așa cum cer regulele epigramei, în ultimul vers — fac din aceste catrene minuni de spirit și de cugetare.

În așteptarea epigramistului Aurelian Păunescu, care se anunță atât de viguros chiar în acest volum, salutăm fericita contribuțiune pe care d-sa a adus-o n-morului românesc, pe latimea cea mai dificilă și mai pretențioasă.

PAUL I. PAPADOPOL.

lui: *Arhiva, Făt-Frumos, Semănătorul, Convorbiri literare și critice, Luceafărul, Junimea literară, Revista idealistă, Paloda literară, Evenimentul, Viața literară și artistică, Neamul românesc, Adevărul, Universul, Minerva, Flacăra, Căpătala, Ramuri, Proza, etc.*

Cu un cuvânt: el apare ca unul dintre cei mai complezi reprezentanți ai scrierii românești, fapt care, dealtfel, ne-a îndemnat cercetarea de față.

PAUL I. PAPADOPOL.

croic, dar mi-amintii de reflecția următoare din *Journal des Goncourt* când se svonise că Sainte-Beuve ridicase umbrela asupra lui Villemain, în curtea Institutului: „Intodeauna e o umbrelă în marile acțiuni ale lui Sainte-Beuve”. Invidie! Invidie! i se strigă din toate părțile când apare. Credeți d-voastră că psihologul acesta, că moralistul care pe planul psihologilor și moralistilor este pentru noi egalul lui Montaigne, Pascal, La Bruyère, nu știa, măcar cât d-voastră, despre această invidie, și nu i-ar fi fost și lui milă de ceea ce credeți că știți numai d-voastră? Invidia e păcatul altora. Când scriitorii de astăzi compun, cu umilință, Elogii, ei se fereșe să se atingă de invidie... În fața păcatului ăstuia ei sunt cuprinși de panică, și simt că ar fi de prost gust să vorbească de funie în casa spânzuratului.

Păcatul acesta însă Sainte-Beuve și l-a luat asupra-si. El i-a dat bogăție și adâncime. În a noastră *Comedie Intelectuală* el reprezintă secțiunea *Rubedeniile sărace*, cu cele două versanturi. Invidiosul genilor, cel mai mare anticar al Franței, admirabilul amator al secolului XVII și XVIII, cum se topește toate aceste aspecte în persoana supra-balzaciană (căci starea lui civilă face concurență lui Balzac) a unui Cousin Pons sfărâmand masca strâmtă a unei Cousine Bette.

E C O U R I

REDAȚIONALE

□ In unul din numerile viitoare vom publica o nuvelă de Konrad Bercovici, în traducerea d-lui Vasile Stoica.

Traducerea este autorizată de d. Konrad Bercovici.

REVISTE

□ **VIATA ROMANEASCA**, 1926. Anul XVIII, Iulie, August. No. 7 și 8.

Sumar: T. Argezi, Inchisoarea (IV); Al. A. Philippide, Declamație; Ioan D. Gherea, Două aspecte ale eului (Fantezie filozofică), Ion Marin Sadoveanu, Metamorfoze (Poem dramatic intr'un act și un prolog); O. G. Lecca, Neamul românesc (Formarea lui și influențele străine, Sinteză etnologică); Demostene Botetz, Obsesia; Dan A. Bădărău, Cauzalitate și finalitate în logică; I. Simionescu, Nicolai Milescu; Cezar Petrescu, Intuicare; Mihai D. Ralea, Democrație și creație, Const. I. Vișoianu, Cronica externă (Tratatul dela Berlin); Dan D. Hurmuzescu, Cronica economică Situația financiară a Franței. — Raportul experților; P. Nicanor & Co., Miscellanea („Chemarea” Institutului românesc al Acțiunii naționale, — Critică psihologică și critică estetică. — Coincidențe).

Recenzii — Revista Revistelor; Mișcarea intelectuală în străinătate: (Romane. — Literatură generală. — Istorie. — Filozofie. — Știință. — Geografie. Politică).

Bibliografie.

CĂRȚI PRIMITE

□ **I. GRECULESCU**: Domnișoara Celine, roman; tipogr. „Universul”, 1926, Lei 40.

TUDOR MUȘATESCU: Vitrinele toamnei, poezii; tipogr. și libr. Gh. N. Vlădescu și fiul; Câmpulung, Muscel, 1926 (ed. de artă).

R. CÂNDEA, I. I. NISTOR și M. HACMAN: Universitatea din Cernăuți și loviturile politicianiste ale d-lui P. P. Negulescu; editura „Glasul Bucovinei”, Cernăuți, 1926, lei 20.

TEODOR MURĂȘANU: Chiot câmpenesc, versuri, tipogr. „Ardealul”, Cluj, 1926.

CONST. NUȚESCU: O noapte a Cleopatrei, un act (două tablouri) în versuri; editura revista „Critica ilustrată”, București, 1924.

EDITORIALE

□ In curând va apare piesa „Bal” a d-lor Romulus Dianu și Sergiu Dan.

□ In Biblioteca SEMĂNĂTORUL dela Arad va apare toamna asta, volumul de schițe „IN INTUNERIC” de Mihail Straje.

□ **D. AL. OBEDENARU** publică pagini de duioasă amintire colegială despre Al. Sadi Ionescu, în ziarul „Aurora” din 26 Sept. 1926.

ARTIȘTII NOȘTRI

„Adevărul literar și artistic”, nr. 303 (26 Sept. 1926), închină o pagină picturii și criticii de artă N. N. Tonitza, cu reproduceri de tablouri caracteristice genului său. Extragem din textul datorit d-lui H. Blazian, aceste rânduri asupra formării personalității artistice a d-lui N. N. Tonitza:

„Primele studii de pictură și le-a început acest artist, la școala de Belle-Arte din Iași, cu profesorul Gh. Popovici. După cinci ani, (in

1907), a plecat — fără să fi obținut vre-un certificat de absolvire — la München. A urmat acolo câteva luni preparatoriul, în atelierul meșterului ungar Mageday. In urma unui concurs, el a izbutit să pătrundă la „Hoch Königliche Kunstakademie”, în clasa profesorului Hugo von Habermann. N'a avut răbdare să termine nici această școală, cu reputație mondială pe atunci; în schimb însă, a avut satisfacția să fie acceptat la expoziția organizată de Kunst-Verein, alături de maestrul sărbătorit — Arthur Menzel.

„Münchener Neunsten Nachrichten” — gazeta müncheneză — a găsit de cuvânt să-l laude. Intâmplarea l-a turburat adânc pe Tonitza, și i-a fost stimulent...

După câteva peregrinări prin mai toate orașele Italiei — (prima călătorie o făcuse la vârsta de 16 ani) — el s'a trezit rătăcind buimac, pe străzile Parisului. Câteva rare și scurte convorbiri cu pictorul Aman Jean, au însemnat — în afară de cercetarea atentă a muzeelor — singurele sale lecții.

Sena însă, i-a fost un profesor statornic și loial — necurmte luni de zile. Tonitza a zurgăvit atunci, adăpostit sub podurile ei, atâtea peisagii — în păclă ori în soare, — câte nu crede el însuși să mai poată sugrăvi de-acum încolo... Obosit de Sena, el a prins să colinde împrejurimile. Se trezi astfel în Pontoise, unde își făcu un refugiu de muncă tăcută și așpră. Se credea peisagist. Se credea chiar, mărturisește el, peisagist genial. Drept care imita cu egal entuziasm și credință, pe Daubigny, pe Corot, pe Sisley, pe Harpigny...

Tonitza păstrează și acum două din cartoanele acelea „penibile”, dar nu le arată nimănui. Intr'o zi, adâncit în lithografiile lui Daumier, s'a duminat subit că nu-i sunt dragi copacii, nici iazurile, nici infinitele perspective cu lanuri de varză și sieclă.

Mirarea lui asupra-și fu nespus de mare: de ce s'a zdroncat atâtea pentru aspecte cari nu-i pasionau?

Și Nicolae Tonitza a luat-o de la capăt — cu omul.

A cutreerat neobosit halele, gările și cafenele mizerabile. A frecventat cu egal bolnavă curiozitate, saloanele îmbogățitorilor și tavernele apașilor. A trecut prin cumpene grele, și a urcat povârnișuri ametoitoare...

4 Octombrie, 1848: Apare la Cernăuți gazeta „Bucovina”, în limba germană și română, condusă de George și Alexandru Hurmuzachi.

1905: Apare în Cernăuți, revista „Școala”, condusă de Mihail I. Bercariu.

5 Octombrie, 1847: S'a născut în București eruditul profesor Anghel Demetriescu.

1897: Apare în București revista enciclopedică populară „Albina”, sub conducerea unui comitet de redacție, compus din: P. Girboviceanu, C. Rădulescu-Motru, I. Otescu, Gh. Adamescu, N. Nicolaescu, Const. G. Popa-Tașcă și V. Stoicănescu.

1907: A murit Bogdan P. Hașdeu.

6 Octombrie, 1830: S'a născut în Iași Dimitrie Rosetti.

7 Octombrie, 1901: Apare în București sub conducerea lui I. Constantinescu-Stans „Curierul literar, săptămânal și artistic”, care se contopește în 2 Decembrie, acelaș an, cu revista „Semănătorul”.

8 Octombrie, 1831: S'a născut în Iași junimistul Neculai Burghilea.

1914: A murit Dimitrie A. Sturdza.

PREMII PENTRU TEATRU SĂTESC

Teatrul Național din Cernăuți publică concurs pentru decernarea unui premiu de 5000 lei celei mai bune piese de teatru sătesc — dramă, preferabil, comedie.

Manuscrisele se vor înainta Direcției Teatrului până la 15 Decembrie 1926, în cel puțin două exemplare scrise cîtef.

Manuscrisele nu vor purta numele autorului. Acest nume se va închide într'un plic sigilat ce se va înainta odată cu piesa și pe fața căruia va fi un motto care va fi trecut și pe coperta manuscrisului.

Menirea acestor piese fiind un mare turneu în satele bucovinene, la primăvară, e de preferat ca ele să trateze în cadrul vieții largi românești teme și tipuri bucovinene.

Piesele de valoare care vor rămâne totuși nepremiate vor beneficia de puțința de a fi introduse în repertoriul teatrului sătesc bucovinean. Rezultatul se va publica în curs de cel mult două luni dela data închiderii lui.

Direcțiunea Teatrului Național Cernăuți

TEATRALE

PREMIERE. — La Național, Mercuri, 6 Octombrie: „Regina Cristina” de Strindberg; Teatrul Popular, Joi 6 Oct.: „Funcionarul dela Domenii” de P. Locheanu.

□ La Teatrul Carol cel Mare, spectacolele Elvira Popescu—Louis Verneuil încep la 5 Noembrie și vor urma în ordinea următoare:

Vineri 5 Noembrie: „Ma cousine de Varsovie”, Luni 8 Noembrie: „Pile ou face”, Miercuri 10 Noembrie: „La joie d'aime”, Vineri, 12 Noembrie: „Du sang sur l'hermine și Un jeune menage”, Luni 15 Noembrie: Le mariage du maman”.

Primul Institut de Studii comerciale

Contabilitate prin Corespondență!

BUCHUREȘTI

Strada Dionisie No. 94

Oferă marele avantaj de a pregăti pe toți doritorii de a pătrunde științele Comerciale și Contabile prin metoda Corespondenței fără a părăsi ocupațiunea sau localitatea simila e academiilor prin Corespondență din Franța

Institutul are 4 Secțiuni:

1. Secțiunea elementară Comercială

2. Secțiunea Comercială.

3. Secțiunea Industrială

4. Secțiunea Superioară de specializare

Cursurile pot fi urmate de ambele sexe. Cereți prospectul Institutului, trimițând costul de 20 lei

Inscrierile au început și se fac fie personal fie prin corespondență

DIRECȚIUNEA